

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pražské jaro a sovětská intervence v Kadani roce 1968
Prague Spring and Soviet Intervention in Kadan in 1968
Ondřej Linhart

Vedoucí práce: PhDr. Petr Koura, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Dějepis a ZSV se zaměřením na vzdělávání

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Pražské jaro a sovětská intervence v Kadani roce 1968 vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 3. května 2020.

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Chtěl bych velmi poděkovat panu doktorovi Petru Kourovi, že se mě ujal a poskytl mi cenné rady a dodal potřebnou motivaci. Psaní práce pod jeho vedením má pro mě osobně velký význam. Dále bych chtěl poděkovat paní magistře Michaela Balášové ze Státního okresního archivu Chomutov se sídlem v Kadani, její naprostá vstřícnost a ochota budiž příkladem. Poděkování patří slečně bakalářce Michaela Jedličkové za pomoc s překladem z ruštiny i těm, kdo mě po celou dobu podporovali.

ANOTACE

Tématem práce je vývoj tzv. pražského jara jako období politického uvolňování v Československu a ve městě Kadani v roce 1968 a následná okupace sovětskou armádou 21.srpna 1968. Práce bude čerpat z dostupných archivních materiálů uložených ve Státním okresním archivu Chomutov se sídlem v Kadani a také ze vzpomínek pamětníků.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pražské jaro, 1968, Kadaň, sovětská okupace, rezistence, vzpomínky, kultura, historie

ANNOTATION

The main theme of this work is a development of Prague Spring as a period of political liberalization in Czechoslovakia and in Kadaň town in 1968 and occupation by soviet army on the 21st of August 1968. The work will based on the available archive materials stored in archive in the State district Archive of Chomutov, situated in Kadan and also memories of witnesses.

KEYWORDS

Prague Spring, 1968, Kadan, soviet occupation, resistance, memories, culture, history

Obsah

1	Úvod	6
1.1	Současný stav bádání, literatura a prameny	7
1.2	Metodologie	9
2	O Kadani a její historii do roku 1918	11
3	O Kadani a její historii od roku 1918 do roku 1945	13
4	Mezinárodní situace po druhé světové válce	14
4.1	Východní blok a vznik Varšavské smlouvy	15
5	O Kadani a její historii od roku 1945 - 1959	17
6	Vnitropolitická situace v Československu v šedesátých letech	18
6.1	Antonín Novotný	18
6.2	Alexander Dubček	20
6.3	Pražské jaro	22
7	Kadaň v šedesátých letech	24
8	Cesta k vojenské intervenci	29
9	Sovětská intervence v Kadani	31
9.1	Reakce obyvatelstva a jeho rezistence	33
9.2	Vzpomínka pana Marka Linharta	39
10	Cesta k normalizaci	41
11	Důsledky okupace v Kadani	42
12	Závěr	44
13	Zdroje a prameny	45
14	Seznam příloh	49

1 Úvod

Rok 1968 je jedním z nejvýraznějších mezníků v našich novodobých dějinách. Srpnová okupace na dlouhá dvě desetiletí určila další směřování Československé socialistické republiky a společně s mnichovskými událostmi v roce 1938 se nesmazatelně zapsala do paměti národa. V mých očích někdy bývá potlačení tzv. pražského jara odsouváno na druhou kolej. Mnohem častěji se hovoří o nacistické okupaci a hrůzách spojených s druhou světovou válkou. Letos v srpnu uběhne od vpádu sovětských vojsk 52 let a stále ještě jednou z nesporných výhod historického bádání je fakt, že jsou mezi námi pamětníci, na rozdíl od zmiňovaných událostí mnichovské dohody z roku 1938. Jedním z pamětníků je i můj otec Marko Linhart, narozený 8. srpna 1956. Svoje dvanácté narozeniny oslavil jen pár dní před příchodem pěti armád Varšavské smlouvy. Jeho vzpomínky vytvářejí součást práce a doplňují ji. Tento faktor a vztah k městu, ve kterém jsem vyrůstal a absolvoval zde gymnázium, byl hlavní hnací silou pro sepsání práce. Přirozeně i zájem o dějiny dvacátého století. Krom toho si myslím, že připomínání událostí roku 1968 v Československu je - pro v dnešní době čím dál více napjaté vztahy s Ruskem - užitečné a aktuální.

Na dalších stránkách bych se chtěl věnovat pražskému jaru a analýze vpádu sovětských vojsk do Kadaně, reakcí a postoji jeho obyvatelstva i orgánu města popř. celého okresu Chomutov. Na základě vzpomínek otce i dostupných pramenů blíže přiblížit atmosféru doby i událostí v Kadani v roce 1968 a to jak z kulturního, tak i sociálního hlediska. Byl průběh srpnových událostí v Kadani něčím výjimečný a jaké měl dopady? Nelze se nedotknout ani mezinárodní situace a vnitropolitické situace Československa šedesátých let minulého století, která je pro pochopení běhu dějin zásadní. Považuji také za nutnost stručně představit město Kadaň a jeho historii od první písemné zmínky až do roku 1968. Jedno z mých dilemat bylo, jak tuto práci napsat, ve smyslu jakou formu zvolit, aby to bylo přehledné, srozumitelné, čitelné a postihlo to všechny výše zmíněné aspekty zároveň. Nechtěl jsem, aby se čtenář ztrácel v záplavě informací a špatně se orientoval o jaké době, že je tu vlastně řeč. Po zvážení všech pro a proti jsem nakonec zvolil formu paralelního líčení událostí chronologicky a Kadaň tím zasadil do kontextu českých a světových dějin. Nejprve tedy zhodnotím dosavadní stav bádání, zmíním se o dostupné literatuře a

důležitých pramenech, jakož i o metodologii, kterou jsem použil. Následně představím elementární historii Kadaně do roku 1918. Pro Kadaň, která leží v českém pohraničí má toto vymezení svoje specifikum. Vzápětí ale navážu opět dějinami Kadaně, tentokrát vymezené lety 1918-1945. Tím bych na chvíli regionální prostor opustil a věnoval se světovému dění po druhé světové válce, opět v elementární rovině a naprosto zásadním událostem, jako bylo zformování východního bloku a vznik vojenské aliance, nazývané Varšavskou smlouvou. Po krátké zmínce Kadaně v letech 1945 – 1959 se pokusím paralelně a chronologicky sledovat vnitropolitický vývoj Československa, tzv. pražské jaro a obraz Kadaně v šedesátých letech minulého století, přičemž průsečíkem je sovětská intervence v srpnu 1968. Mezitím je nutné představit dvě nejvýraznější tváře politického dění – Antonína Novotného a zejména Alexandra Dubčeka. Odtud je mé zaměření již spíše regionální, i když vnitropolitickému kontextu se úplně vyhnout nelze. Zvláště v kapitole důsledků okupace v Kadani je přesah zřejmý. Samotným vrcholem práce je tedy sovětská intervence v Kadani, její průběh, atmosféra a především reakce obyvatelstva i příslušných orgánů okresní správy. Celou práci na závěr doplňuje vzpomínka pamětníka, v tomto případě mého otce.

1.1 Současný stav bádání, literatura a prameny

Potlačení pražského jara bylo zaznamenáno v nepřeborném množství literatury, jejíž plný výčet zde není možný. Za všechny je možné jmenovat například práce Jiřího Fidlera *21. 8. 1968: Okupace Československa* s podnázvem "*Bratrská agrese*", která se věnuje okupaci čistě z vojenského hlediska a vojenských důvodů nebo *Operaci Dunaj* Antonína Benčíka. Za zmínku stojí i kniha Jiřího Hájka s jednoduchým, ale výstižným názvem *1968*. Jde zejména o tituly, které se věnují československé krizi v rámci "velkých" dějin. Z těchto publikací také ve své práci částečně čerpám. Pro prohloubení znalostí je možné sáhnout i k dalším autorům, kteří se touto tematikou zabývají. Velkému renomé se těší historikové Karel Kaplan, Petr Blažek, Jan Rychlík nebo Jindřich Pecka, který je autorem celé řady studií. V rámci edice pramenů k dějinám československé krize vyšlo v roce 1993 jeho dílo *Spontánní projevy pražského jara 1968-1969*. Ve stejné edici pak postupně vycházela další díla jako jsou *Vojenské otázky československé reformy 1967-1970*, *Občanská společnost 1967-1970*, *Emancipační hnutí uvnitř Národní fronty 1967-1970* nebo *Pražské jaro v*

médiích.

Pro dějiny východního bloku a studené války doporučuji rozsáhlé dílo trojice Bohuslav Litera, Miroslav Tejchman, Jiří Vykoukal s názvem *Východ: vznik vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Pro pochopení širších souvislostí a všeobecného přehledu jsem použil oba díly *Světové politiky ve 20. století*, bohužel již zesnulého profesora Vladimíra Nálevky.

Doposud se však žádná z dostupných prací ještě toliko nevěnovala srpnu 1968 v Kadani, té doby patnáctitisícového města spadajícího pod okres Chomutov. Obecně moderním dějinám Kadaně není v současné době věnována tolik pozornost. Historik Petr Hlaváček ve své knize *Kadaň* zmiňuje sovětskou okupaci pouze na třech řádcích.¹ Historiografie soudobých dějin města je zcela ve stínu středověkého a novověkého bádání, což je určitě velká škoda. Jistou výjimku tvoří malá kniha s názvem: *Boj o pohraničí, demonstrace 4. března 1919 v Československu*. Autor Jiří Kopica se zde věnuje nejtragičtější události v Kadani, kde po střelbě na náměstí padlo za oběť 24 obyvatel.² Starší dějiny mapuje především "kadaňský" historik pan docent Petr Hlaváček. Jeho zaměřením jsou kulturní a náboženské dějiny středověku a novověku. Za tímto účelem vydal několik publikací, ze kterých hojně čerpám pro popis dějin Kadaně. Petr Hlaváček je rovněž přispěvatelem do *Kadaňských novin*, ve kterých uveřejnil články z historie Kadaně i s přesahem do dvacátého století.

Velmi užitečné se mi ukázaly být kvalifikační práce Andrey Smrčkové a Jany Štecherové. První autorka se ve své rigorózní práci *Půlstoletí týdeníku Nástup* zabývá okresním týdeníkem *Nástup*, tedy novinami, které nejprve vycházely výhradně jako kadaňské a po změnách na počátku šedesátých let jako hlavní okresní periodikum. Druhá autorka ve své bakalářské práci analyzuje historii školství v Kadani.

Nedostatečné je zpracování archivních fondů ve Státním okresním archivu Chomutov se sídlem v Kadani. Rok 1968 zůstává z větší části nezpracovaný, přesto nabízí několik důležitých historických pramenů, které jsou v práci představeny. Velkou radost mi učinilo objevení ruský psaného letáku ve Sbírce soudobé dokumentace, který byl zhotoven

1 HLAVÁČEK, Petr a Jaroslav PACHNER. *Kadaň*. Praha: Paseka, 2009. s. 23.

2 KOPICA, Jiří. *Boj o pohraničí: demonstrace 4. března 1919 v Československu*. Kadaň: Město Kadaň, 2013.

na protest proti přítomnosti vojsk v Kadani.³ Ve stejné sbírce byl uložen i tištěný protest obyvatel Kadaně z druhého dne okupace a mnohé další. Tyto dokumenty jsou tedy primárně datovány až k druhému dni, tedy 22. srpna a představují důležitou výpověď o postoji obyvatel. Teprve v nedávné době zveřejnil Ústav pro studium totalitních režimů unikátní záběry z 21. srpna v Kadani, které mimo jiné zobrazují projíždějící kolonu vojenské techniky i rezistenci místního obyvatelstva. Snímek má zhruba pět minut, natočil jej pan Ladislav Gahler a je nejen pro historii samotného města jedinečným historickým pramenem.⁴

Má práce se opírá rovněž o informace z dobového denního tisku, uloženého ve Státním okresním archivu Chomutov se sídlem v Kadani. V roce 1968 vycházely zejména okresní noviny zvané *Nástup*. Nešlo o jediné periodikum, pochopitelně i v Kadani se dalo koupit například Rudé právo nebo Mladá fronta, ale pro sepsání práce byl důležitý především regionální tisk.

K padesátiletému výročí událostí zveřejnil Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani výstavu fotografií zobrazujících sovětské okupační jednotky v Kadani, bezprostředně po svém vpádu. Fotografie představují další pramen, bez kterého by práce vznikala o poznání složitěji. Naštěstí v dnešní digitální době nebylo zas tak obtížné fotografie shromáždit a to i ze soukromých archivů současných obyvatel Kadaně. Kladnou roli v tomto směru sehrály i sociální sítě. Na facebookovém profilu "*Královská Kadaň včera a dnes*" bylo z iniciativy lidí vloženo několik fotografií týkajících se přímo sovětské intervence v ulicích Kadaně.⁵ Po jejich shromáždění jsem se je pokusil interpretovat.

1.2 Metodologie

Rád bych se na pár řádcích vyjádřil k metodologii práce. Prvním krokem bylo zvolení tématu, důvody jsem již nastínil v předchozí kapitole. Následovala heuristika, shromáždění relevantních pramenů, bibliografie a kritika pramenů. Převážně jsem kombinoval tři metody historikovy práce - přímou, nepřímou a progresivní, ale částečně

3 Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka soudobé dokumentace (NAD 724) - není uspořádáno.

4 Příjezd sovětských okupačních vojsk do Kadaně 21. srpna 1968 [online]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/srpen-1968/prijezd-sovetskych-okupacnich-vojsk-do-kadane-21-srpna-1968/>

5 Královská Kadaň včera a dnes. In: Facebook [online]. [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: https://www.facebook.com/pg/KralovskaKadanVceraADnes/photos/?ref=page_internal/. Oficiální facebook Královská Kadaň včera a dnes.

přesahují i do metod orální historie nebo komparativní metody.

Přímá metoda se týká získáváním faktů bezprostředním zkoumáním pramene - tzv. kritika pramenů. V mém případě šlo o okresní noviny *Nástup* a jednotlivá čísla tak, jak v srpnu 1968 vycházela. Dále ruský psaný protestní leták, zápisy z jednání Okresního výboru. Specifickým pramenem jsou dobové fotografie, které mají svojí vypovídající hodnotu. Přímá metoda však k hlubšímu pochopení celé problematiky nestačí a je potřeba i mimo pramenného poznání formou nepřímé metody. Užití již nabytých znalostí, dále primární i sekundární literatury.

Progresivní metoda sleduje události v časovém sledu. Snažil jsem se postupovat chronologicky a zároveň paralelně odděloval regionální dění na kadaňsku a celorepublikové, popřípadě celosvětové dění.

Svébytnou metodou je orální historie, která má řadu úskalí. V práci se objevuje vzpomínka pana Marka Linharta. Rozhovor jsem vypracoval podle zásady orální historie, kterou Miroslav Vaněk ve své práci *Orální historie: metodické a "technické" postupy* pojmenoval "životním příběhem" (životopisným vyprávěním).⁶ Pracoval jsem též s útržkovitými vzpomínkami lidí, žijících na Chomutovsku.

6 VANĚK, Miroslav. *Orální historie: metodické a "technické" postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s. 16 - 20.

2 O Kadani a její historii do roku 1918

Kadaň je malé město v Ústeckém kraji v severozápadních Čechách, lokalizované zhruba 30 km od hraničních přechodů s Německem (Hory sv. Šebestiána a Vejprt). Počet obyvatel k roku 2019 činil 18 202 obyvatel.⁷ Etymologie názvu města pochází ze slova Kadan, což znamenalo Kadanův dvůr nebo hrad. V pramenech se ale vyskytují různé formy, ať už Cadaniij nebo německy Kaaden.⁸

Osídlení Kadaně spadá do doby velmi dávné. Archeologické nálezy dosvědčují kultury ze 13.-8. století před Kristem.⁹ První písemná zmínka o Kadani však pochází z listiny 12. století. V roce 1186 daroval osadu Johanitům¹⁰ český kníže Bedřich.¹¹ Existují názory, že jde pravděpodobně o falzum, nicméně počátky města Kadaně jsou spjaty s maltézskými rytíři. Z dostupných pramenů také není úplně jisté, kdo Kadaň povýšil na královské město, zdali šlo o Václava I. nebo Přemysla Otakara II. Zmínku o královském městě Kadani nese listina z roku 1261.¹² Význam města postupně rostl a rozkvět zažilo za panování rodu Lucemburků, jenž mu zároveň udělil několik významných privilegií včetně zřízení soudů.¹³ V roce 1367 navštívil poprvé město císař Karel IV. a o sedm let později to zopakoval. Kadaňští si tuto událost od roku 1992 připomínají každoročními historickými slavnostmi. Do období vrcholného středověku spadá i jméno Mikuláše z Kadaně, spoluautora slavného pražského orloje na Staroměstském náměstí v Praze.

Do dějin města výrazně zasáhla husitská revoluce a už v průběhu ní se stala Kadaň katolickým městem a panovníkem Zikmundem Lucemburským byla několikrát dána do zástavy. V roce 1469 se stala hejtmanem Kadaně další významná osobnost Jan Hasištejnský z Lobkovicz a do období jeho "vlády" spadá i založení františkánského kláštera Čtrnácti sv. Pomocníků, dnešní významné památky usilující o zápis na seznam světového dědictví UNESCO.¹⁴

7 Počet obyvatel v obcích - k 1.1.2019. In: [Český statistický úřad](#): Praha. 30. dubna 2019. ISBN 978-80-250-2914-5. Dostupné online. [cit. 2019-05-04]

8 PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam změny (CH-L)*. Svazek II. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1949, s. 178–179.

9 HLAVÁČEK, Petr a Jaroslav PACHNER. *Kadaň*. Praha: Paseka, 2009. Zmizelé Čechy, s. 7.

10 Řád maltézských rytířů.

11 HLAVÁČEK, Petr a Jaroslav PACHNER. *Kadaň*. Praha: Paseka, 2009. Zmizelé Čechy, s. 8.

12 Tamtéž, str. 8.

13 Tamtéž, str. 9.

14 Tamtéž, str. 12.

Myšlenky reformace začaly do Kadaně pronikat ve dvacátých letech šestnáctého století a Kadaň se dokonce v roce 1534 stala místem zprostředkování míru mezi katolíky a protestanty, za přítomnosti samotného Ferdinanda I. Habsburského.¹⁵ Další náboženské rozdíly už měly pro Kadaň výrazně horší důsledky. Po prvním stavovském povstání v roce 1546 nechal panovník Ferdinand I. potrestat česká města včetně vzbouřené Kadaně a odebral jí některá významná privilegia. Kadaň stála na straně českých stavů i později a po porážce na Bílé hoře v listopadu 1620 došlo i zde k velkým konfiskacím majetku. Za třicetileté války se město stalo obětí saských i švédských vpádů, což se po skončení války projevilo na skladbě obyvatelstva, které se stalo z velké většiny německé. Kadaň nebyla zbavena válečných útrap ani v následujících obdobích za války o rakouské dědictví a za sedmileté války. Roku 1779 navštívil město císař Josef II., jeho socha dnes zdobí Studentské náměstí.¹⁶ Petr Hlaváček ve své knize Kadaň zmiňuje, že v roce 1811 propukl velký požár, v jehož důsledku lehlo popelem takřka celé město. "*Jeho obnova pak vtiskla Kadani její dnešní podobu.*"¹⁷ Významných změn se Kadaň dočkala po revolučním roce 1848. Byly položeny základy územní samosprávy a od 1. února 1850 zde sídlil okresní úřad – Kadaň se stala okresním městem.¹⁸

Do osudů lidí výrazně promluvila první světová válka. Mnoho Kadanů do konfliktu narukovalo a padlo mu za oběť. V samotné Kadani se nacházely vojenské kasárny, kde byl dislokován 74. pěší pluk.¹⁹ O Kadani a Velké válce dnes formou fotografií pojednává kniha Petra Hlaváčka *Kadaň a Velká válka 1914-1918*.

15 HLAVÁČEK, Petr: Kadaňský mír z roku 1534 (Katolicko-luterský pokus o záchranu jednoty Svaté říše římské). In: LUTHERANUS 2007/2008. Sborník Lutherovy společnosti, sv. 2. Ed. David JURECH, Praha 2008, s. 138-146.

16 HLAVÁČEK, Petr a Jaroslav PACHNER. *Kadaň*. Praha: Paseka, 2009. Zmizelé Čechy, s. 17.

17 Tamtéž, str. 17.

18 Tamtéž, str. 18.

19 HLAVÁČEK, Petr. *Kadaň a Velká válka 1914-1918*. Kadaň: Město Kadaň, 2016, s. 8.

3 O Kadani a její historii od roku 1918 do roku 1945

Po skončení první světové války a vzniku Československa v roce 1918 zůstala Kadaň nadále s převážnou většinou německého obyvatelstva. Zatímco vyhlášení samostatnosti 28. října 1918 Češi vítali s velkou slávou, německé obyvatelstvo ocitnuvše se v novém státě bylo jiného názoru. Čeští Němci žijící převážně v příhraničních oblastech vyhlásili vznik čtyř provincií – Deutschböhmen, kam spadala Kadaň, dále Sudetenland, Böhmerwaldgau a Deutschsüdmähren, avšak vláda v Praze nic takového neuznávala a do pohraničí bylo vysláno československé vojsko. Následné demonstrace ve jménu práva českých Němců na sebeurčení měly v Kadani tragické důsledky. Dne 4. března 1919 se demonstrující dožadovali práva účastnit se parlamentních voleb v Rakousku, což jim nebylo umožněno. Demonstrace na "*Ringplatzu*"²⁰ skončila střelbou československých vojáků do davu - na místě zůstalo 25 mrtvých a desítky raněných.²¹ Dodnes není úplně zřejmé, kdo za vzniklou situaci mohl, podíl na vině ale nesou jak vojáci, tak demonstrující.

Národnostní problémy v nově vzniklém státu nezmizely a znovu naplno propukly ve třicátých letech v souvislosti s hospodářskou krizí a posléze nástupem nacismu k moci v sousedním Německu. Hospodářská krize dopadla na kadaňské obyvatelstvo velkou silou, což ještě více posílilo snahy o samosprávu německojazyčných oblastí. Obecně kadaňské obyvatelstvo podporovalo politické snahy Konráda Henleina, jehož sudetoněmecká strana SdP²² zvítězila ve volbách do parlamentu v roce 1935. Úzká spolupráce SdP s hitlerovským Německem vyústila v krizi, která vygradovala v roce 1938 konferencí v Mnichově a podstoupením československého pohraničí nacistickému Německu. Tisíce lidí bylo nuceno opustit své domovy a zamířit do vnitrozemí. Kadaň se stala součástí Velkoněmecké říše, náměstí a ulice byly pojmenovány po Adolfu Hitlerovi nebo Hermannu Göringovi. V platnost vešly i rasové norimberské zákony namířené proti Židům a v listopadu 1938 proběhla i v Kadani tzv. křišťálová noc, které padla za obět místní synagoga.²³

Změnu poměrů přinesl až konec druhé světové války. Už v průběhu válečných let došlo k zneplatnění mnichovské dohody a po osvobození Rudou armádou byla v Kadani znovu ustanovena československá správa.

20 Ringplatz – dobový název dnešního Mírového náměstí.

21 KOPICA, Jiří. *Boj o pohraničí: demonstrace 4. března 1919 v Československu*. Kadaň: Město Kadaň, 2013, s. 8 – 34.

22 Sudetendeutsche Partei.

23 HLAVÁČEK, Petr a Jaroslav PACHNER. *Kadaň*. Praha: Paseka, 2009. Zmizelé Čechy, s. 21.

4 Mezinárodní situace a vývoj po druhé světové válce

Druhá světová válka po sobě zanechala miliony zmařených lidských životů a všeobecnou bídu katastrofálních rozměrů. „Zrodila“ ale také dvě vítězné supervelmoci USA a Sovětský svaz. V době války byly obě země na jedné straně v rámci protihitlerovské koalice. Už během válečných operací ale docházelo k vzájemným neshodám, které naplno propukly po skončení všech bojů. Důvodů rozepří je celá řada. USA a jejich spojenci nelibě sledovali Stalinovu rozpínavost ve východní Evropě a nezřízené šíření komunismu. Kromě toho obě velmoci rozděloval pohled na poválečné uspořádání Evropy – zejména otázka Německa, Polska atd.

V roce 1946 v severoamerickém Fultonu kritizoval Stalinovo bezohledné počínání ve východní a střední Evropě Winston Churchill a připustil tzv. sovětskou sféru vlivu. Z jeho projevu si dovolím citovat: „*Téměř ve všech případech byl nastolen policejní stát a prozatím nikde, s výjimkou Československa, neexistuje skutečná demokracie...*“²⁴ Churchillův projev ve Fultonu se stal symbolem.

Ve skutečnosti už neexistovala demokracie ani v poválečném Československu, kde komunisté získávali čím dál větší moc. Politický stranický systém, který byl v Československu ustanoven, tomu nahrával.²⁵ Představy demokratických politiků o tom, že Československo může být mostem mezi východem a západem byly čím dál více iluzorní. Nepřijetí jinak zcela výhodného Marshallova plánu²⁶, pod nátlakem Moskvy, de facto znamenalo československé přičlenění se k východnímu bloku a definitivně se tak stalo po komunistickém převratu v únoru 1948. Československo se proměnilo v totalitní stát poslušný příkazům Moskvy. A mezinárodní napětí dál rostlo. Otázka poválečného uspořádání Německa vyústila v létě 1948 v první berlínskou krizi. Sovětský svaz zahájil blokádu západního Berlína, kterou ukončil až v květnu následujícího roku. Studená válka se stala skutečností a výrazně ovlivnila další politické dění. „Západ“ a „východ“ se ubíraly každý zcela jiným směrem.

24 NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století I.*. Praha: Aleš Skřivan ml., 2000, s.199.

25 Povolen byl pouze omezený počet politických stran sdružených v Národní frontě. Další strany nebyly povoleny včetně Agrární strany.

26 Plán hospodářské rekonstrukce Evropy ze strany USA, pojmenovaný po americkém generálovi Georgovi C. Marshallovi.

4.1 Východní blok a vznik Varšavské smlouvy

„Východní blok“ je označení pro Sovětský svaz a jeho satelity²⁷ v době studené války.²⁸ Zahrnoval země východní i střední Evropy: SSSR, Albánii (pouze do roku 1956), Bulharsko, Československo, Maďarsko, Rumunsko, Polsko a Východní Německo. Vznik východního bloku započal už v dobách druhé světové války a definitivně se utvořil v roce 1948. Charakteristickým rysem byla vláda jedné strany (komunistické), centrálně plánované hospodářství, absence svobodných voleb, potlačování lidských práv a jednotná zahraničněpolitická linie se Sovětským svazem. Od roku 1949 byly jednotlivé země hospodářsky provázány v Radě vzájemné hospodářské pomoci, pro kterou se vžila zkratka RVHP.

Od počátku své existence se východní blok potýkal s různými problémy, které se za Stalinova života dařilo ve všeobecné atmosféře strachu víceméně držet pod pokličkou. Po jeho smrti však odpor vůči komunistickým režimům ve východní a střední Evropě rostl.²⁹ V Československu v červnu 1953, po měnové reformě³⁰ a zvýšení cen potravin spontánně propukly protestní stávky dělníků a v Plzni vyústily v pouliční demonstrace, které byly násilně potlačeny.³¹ Šlo o vůbec první velký odpor proti komunistické moci ve východním bloku.

Se špatnými životními podmínkami panovala nespokojenost i v sousedním NDR³², v jehož čele stál generální tajemník ÚV SED³³ Walter Ulbricht. Stávka dělníků ve východním Berlíně přerostla v povstání a místní komunistické vedení mu nedokázalo čelit. Situaci se podařilo zvládnout až vpádem sovětských tanků. Západní země sice protestovaly, ale nezasáhly.³⁴ Stejně tak v případě maďarského povstání v roce 1956, které bylo Rudou armádou krvavě potlačeno a Imre Nagy, předseda vlády v době povstání, byl popraven. Moskva si problémy dobře uvědomovala a jednotlivé země se k sobě snažila o

27 Satelitní stát, pejorativní označení pro stát, který je silně závislý na jiném, silnějším státu.

28 Studená válka vyjadřuje stav politického a vojenského napětí mezi východním blokem v čele se Sovětským svazem a západními státy v čele s USA od druhé poloviny čtyřicátých let minulého století do roku 1991.

29 VYKOUKAL, Jiří, Miroslav TEJCHMAN a Bohuslav LITERA. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2000. s. 294 – 295.

30 Měnová reforma československé koruny provedená 1. července 1953. Vláda se prostřednictvím měnové reformy snažila potlačit černý trh a zrušit přidělový systém. V rozsahu od 5:1 do 50:1 měnila vklady a hotové peníze.

31 NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století II.*. Praha: Aleš Skřivan ml., 2000, s.21.

32 Německá demokratická republika.

33 SED -Sozialistische Einheitspartei Deutschlands, v překladu: Jednotná socialistická strana Německa

34 NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století II.*. Praha: Aleš Skřivan ml., 2000, s.21 - 22.

to více připoutat. Vývoj na západě jí hodil rukavici. Integrace západoevropských zemí a začlenění Spolkové republiky Německa do struktur Severoatlantické aliance znamenal rozhodnou reakci a 14. května 1955 vznikla vojenská aliance Sovětského svazu a jeho satelitních států včetně Československa.³⁵ Oficiálně se jednalo o „*Smlouvu o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci*“, podepsané členskými státy v polském hlavním městě Varšavě, odtud tedy název Varšavská smlouva.³⁶

Vznikem Varšavské smlouvy bylo Československo vojensky připoutáno k SSSR. Jiří Fidler podotýká, že šlo o společenství nerovných. Pakt byl jednostranným prosovětským spolkem, nikoliv spojeneckou aliancí rovnocenných partnerů. Cílem bylo legitimizovat přítomnost sovětských vojsk na území členských států. Československo byla jediná země ze všech satelitů, kde nebyly umístěny sovětské jednotky. Případné tendence k odchodu či úvahy o zrovnoprávnění členů, mohlo posloužit jako argument pro zásah Moskvy. Veškerá vojenská rozhodovací pravomoc v rámci Varšavské smlouvy zůstala na nejvyšších představitelích sovětského ministerstva obrany a na generálním štábu ozbrojených sil SSSR.³⁷

35 VYKOUKAL, Jiří, Miroslav TEJCHMAN a Bohuslav LITERA. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2000. s. 326 – 327.

36 Členské státy: Albánská lidová republika, Bulharská lidová republika, Československá republika, Maďarská lidová republika, Německá demokratická republika, Polská lidová republika, Rumunská socialistická republika, Svaz sovětských socialistických republik.

37 FIDLER, Jiří. *21.8.1968 okupace Československa: bratrská agrese*. Praha: Havran, 2003. Dny, které tvořily české dějiny, s. 1-110.

5 O Kadani a její historii od roku 1945 - 1959

Po druhé světové válce byla převážná většina německého obyvatelstva v Kadani odsunuta do německého vnitrozemí a uvolněný prostor bylo nutno postupně osídlit československým obyvatelstvem z nejrůznějších koutů republiky. V roce 1952 natočil na motivy románu Václava Řezáče *Nástup* stejnojmenný film režisér Otakar Vávra. Film pojednává o osidlování pohraničí a některé scény se natáčely přímo v Kadani na náměstí. Protože byla Kadaň na konci války osvobozena Rudou armádou, tak na její počest došlo k přejmenování názvů některých ulic a náměstí. Tak se stalo, že hlavní náměstí neslo od konce čtyřicátých let jméno sovětského diktátora Josifa Vissarionoviče Stalina.³⁸ Další ulice byly pojmenovány po vojácích Rudé armády.³⁹

S nástupem komunistické diktatury došlo i k výrazné proměně kadaňského okolí. V padesátých letech zde bylo v důsledku zostřující se mezinárodní situace a studené války rozmístěno československé vojsko.⁴⁰ Pro vojenské potřeby a také důlní činnosti zaniklo několik desítek vesnic.

Hrůzy spojené s padesátými lety se dotkly i Kadaně a v budově tehdejšího kina Moskva byl na přelomu listopadu a prosince 1951 uskutečněn vykonstruovaný proces s šestičlennou „záškodnickou“ skupinou kulaků⁴¹, který skončil jedním rozsudkem smrti. V červnu 1953 dopadla i na Kadaň měnová reforma, jenž zdevastovala úspory obyvatel. Postupně tak rostla nespokojenost s centrální vládou v Praze.

38 V roce 1945 se hlavní náměstí v Kadani přejmenovalo z Ringplatz na Mírové náměstí, ale po roce 1948 bylo opět přejmenováno, tentokrát na Stalinovo náměstí a to až do roku 1962.

39 Z kadaňských ulic zmizí totalitní názvy. Hospodářské noviny [online] Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-19975020-z-kadanskych-ulic-zmizi-totalitni-nazvy>

40 HLAVÁČEK, Petr a Jaroslav PACHNER. *Kadaň*. Praha: Paseka, 2009. s. 23.

41 Komunistické označení pro střední a bohaté rolníky.

6 Vnitropolitická situace v Československu v šedesátých letech

Koncem padesátých a počátkem šedesátých let dochází v totalitním Československu, ale i jinde ve světě k určitému uvolňování poměrů, které je dáno hned několika faktory. Po Stalinově smrti v roce 1953 a následném odhalení tzv. kultu osobnosti na XX. sjezdu KSSS v roce 1956 a pod vlivem nové politiky Nikity Sergejeviče Chruščova, začala postupně opadávat atmosféra strachu, kterou pozvolně nahrazovala atmosféra kritického posuzování československé společnosti.⁴²

6.1 Antonín Novotný

Po návratu ze Stalinova pohřbu umírá 14. března Klement Gottwald a jeho nástupcem ve funkci prezidenta Československé republiky se stal Antonín Zápotocký, zatímco místo prvního tajemníka ÚV KSČ zaujal Antonín Novotný.⁴³ Zápotocký však v roce 1957 umírá a na přímou úmluvu Nikity Sergejeviče Chruščova dojde k prosazení volby Antonína Novotného do prezidentského úřadu.⁴⁴ Tím dojde ke spojení dvou funkcí – generálního tajemníka ÚV KSČ a prezidenta Československé republiky v jedné osobě.

Antonín Novotný bývá v literatuře líčen jako věrný stalinista, konzervativec, který si v šedesátých letech nepřál žádné změny, navzdory kolabující ekonomice a dalším složkám fungování státu. Postavou Antonína Novotného se zabývá Karel Kaplan v knize *Kronika komunistického Československa s podtitulem Antonín Novotný - vzestup a pád "lidového aparátčíka."* Relevantní informace o šestém československém prezidentovi podává i Jiří Pernes v přehledném díle *Takoví nám vládli: Komunističtí prezidenti Československa a doba, v níž žili.*

Antonín Novotný se narodil 10. prosince 1904 v Letňanech.⁴⁵ Pocházel ze skromných poměrů, jeho rodiče byli Antonín Novotný a Barbora Novotná (rozená Hlaváčová). V mládí se vyučil zámečníkem a pracoval jako dělník. V roce 1921 vstoupil do KSČ, kde

42 BENČÍK, Antonín. Operace Dunaj, aneb, Internacionální vražda Pražského jara. Praha, 2013, s. 15.

43 VYKOUKAL, Jiří, Miroslav TEJCHMAN a Bohuslav LITERA. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2000. s. 375.

44 KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa: Antonín Novotný - vzestup a pád "lidového aparátčíka"*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 93-94.

45 LOUŽEK, Marek. *Českoslovenští a čeští prezidenti*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2003. s. 29.

zastával několik funkcí.⁴⁶ Za druhé světové války se podílel na ilegální činnosti, byl zatčen v roce 1941 a do konce války vězněn v koncentračním táboře Mauthausen.

Po druhé světové válce byl členem ÚV KSČ až do roku 1968, prvním tajemníkem pak od roku 1953. V pořadí šestým prezidentem Československa byl zvolen 19. listopadu 1957 všemi hlasy poslanců Národního shromáždění.⁴⁷ Podruhé byl zvolen 12. listopadu 1964.⁴⁸

V roce 1960 vyhlásil rozsáhlou amnestii, díky které bylo propuštěno mnoho politických vězňů, nespravedlivě odsouzených v padesátých letech a v projevu na celostátní konferenci KSČ, všem potížím navzdory, konstatoval vítězství socialismu.⁴⁹ V důsledku toho byla přijata nová tzv. socialistická ústava a Československá republika (ČSR) byla přejmenována na Československá socialistická republika (ČSSR). Vedoucí postavení pražského stranického vedení vyvolávalo napětí na Slovensku.⁵⁰ V červenci Novotný omezil pravomoci Slovenské národní rady⁵¹ a zrušil Sbor pověřenců.⁵²

Pod silicím tlakem ekonomických potíží byl však i on nucen dělat změny. Odvolal předsedu vlády Viliama Širokého a nahradil jej Josefem Lenártem.⁵³ Reformy na poli ekonomickém sice byly přijaty, ale o dalších změnách nechtěl Novotný ani slyšet a v roce 1967 se pokusil obnovit tvrdší kurz. Po kritice režimu na IV. sjezdu spisovatelů byly z KSČ vyloučeni Ludvík Vaculík, Milan Kundera a Literární noviny svazu, které vydával Svaz československých spisovatelů, byly převedeny pod ministerstvo kultury. Spontánní protestní průvod studentů za více elektřiny byl násilně potlačen a naplno propukla politická krize, kterou už Novotný na přelomu roku neustál. Na lednovém plénu byl z pozice prvního tajemníka ÚV KSČ nahrazen Alexandrem Dubčekem, když jej právě Novotný doporučil jako kompromisní řešení za svého nástupce. V březnu Novotný abdikoval i na funkci prezidenta ČSSR.⁵⁴ Byl odvolán ze všech funkcí a bylo mu až do roku 1971 pozastaveno členství v KSČ.⁵⁵ Do vrcholné politiky už se ani v době normalizace

46 LOUŽEK, Marek. *Českoslovenští a čeští prezidenti*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2003. s. 29.

47 Tamtéž, s. 12.

48 Tamtéž, s. 12.

49 Tamtéž, s. 29-30.

50 NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století II*. Praha: Aleš Skřivan ml., 2000, str.182.

51 Orgán zákonodárné moci na Slovensku.

52 Národní orgán vládní a výkonné moci na Slovensku

53 LOUŽEK, Marek. *Českoslovenští a čeští prezidenti*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2003. s. 29.

54 Tamtéž, s. 30.

55 Tamtéž, s. 30.

nevrátil a 28. ledna 1975 umírá.⁵⁶

Není známo, jestli Antonín Novotný během svého života Kadaň navštívil, prameny se o tom nezmiňují, ale vyloučit to nemůžeme. Víme, že 29. ledna 1968 navštívil Chomutov a podnik Válcovny trub a železářny.⁵⁷

6.2 Alexander Dubček

Nejvýznamější postavou pražského jara je bezesporu Alexander Dubček. Československý politik byl hlavní tváří a hybatelem dění a je proto na místě věnovat mu pár řádků, alespoň elementárních faktů. Co se týče odborné literatury, Antonín Benčík je autorem zhruba třísetstránkové monografie s názvem *Téma: Alexander Dubček*, ve které se zabírá Dubčekovým působením v politice od osudného roku 1968 až do jeho tragické nehody na podzim 1992. Sám Alexander Dubček napsal vzpomínky *Naděje umírá poslední: Vlastní životopis Alexandra Dubčeka* a historik Pavel Kosatík jej zařadil mezi 50 nejvýznamějších osobností veřejného života ve stejnojmenné knize s hlavním titulkem *Čeští demokraté*. Z cizojazyčné literatury, zejména tedy slovenské, mohu zmínit dílo Jána Uhera *Alexander Dubček – život a doba* nebo Emila Benčíka *Prvý muž česko-slovenskej jari Alexander Dubček*.

Alexander Dubček se narodil 27. listopadu 1921 v Uhrovci na Slovensku. Jeho rodiče se jmenovali Štefan Dubček a Pavlína Dubčeková, rozená Kobydová.⁵⁸ Oba se seznámili ve Spojených státech amerických. Je zajímavé, že odtud si Štefan Dubček přivezl přesvědčené komunistické smýšlení. V roce 1925 odjela rodina Dubčekových v rámci tzv. akce Interhelpe⁵⁹ do Kyrgyzstánu, tehdy již součástí SSSR a později také do Nižnýho Novgorodu, dříve města Gorkij.⁶⁰ Až v roce 1938 se vrátili domů na Slovensko a to v době, kdy již byla vyhlášena autonomie.⁶¹ Žili nejprve v Novém meste nad Váhom a posléze v Trenčíně, ale i na dalších místech Slovenska.

Mladý "Saša" se vyučil zámečníkem a během druhé světové války pracoval ve

⁵⁶ Tamtéž, s. 30.

⁵⁷ Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (5)

⁵⁸ Alexander Dubček – Wikipedie. [online]. Dostupné z: cs.wikipedia.org/Alexander_Dubček.

⁵⁹ Pomoc českých a slovenských dělníků při budování socialismu v Kyrgysztánu.

⁶⁰ Alexander Dubček — Lidé — Česká televize. *Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 30.04.2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/alexander-dubcek/>

⁶¹ K ustanovení zemské autonomní vlády došlo 7.října 1938

zbrojním průmyslu. Už v roce 1939 pod vlivem svého otce vstoupil do ilegální Komunistické strany Slovenska.⁶²Otec Štefan Dubček byl za svojí činnost v roce 1942 zatčen a vězněn, konec války ho zastihl v koncentračním táboře Mauthausen, kde byl vězněn i Antonín Novotný. Alexander Dubček byl protinacisticky činný především v roce 1944, kdy se společně se svým bratrem účastnil Slovenského národního povstání⁶³a byl dvakrát raněn. Jeho bratr Julius však takové štěstí neměl a padl.

Skutečné politické začátky spadají až do období po druhé světové válce. Nejprve působil v různých stranických funkcích na Slovensku, až se v roce 1953 stal vedoucím tajemníkem Krajského výboru KSS⁶⁴v Banské Bystrici.⁶⁵Mezitím vystudoval Vysokou školu politickou ústředního výboru KSČ v Praze a získal akademický titul RSDr.⁶⁶Od roku 1958 už je členem ÚV KSS a ostře nesouhlasí s Antonínem Novotným ohledně připravované změny ústavy.⁶⁷O rok později se stává i tajemníkem ÚV KSČ pro průmysl, ale pro neshody s Novotným je na krátký čas přesunut na Slovensko. Alexander Dubček prosazoval rehabilitaci odsouzených komunistů, především Gustáva Husáka a Vladimíra Clementise. Za tímto účelem prosadil vznik rehabilitační tzv. kolderovi komise a stal se jejím členem. Skutečnost politických procesů padesátých let se stala klíčovým faktorem pro jeho reformní postoj. Od roku 1963 je prvním tajemníkem ÚV KSS.⁶⁸

Ve druhé polovině šedesátých let dochází k otevřenému politickému střetu mezi Antonínem Novotným a reformním křídlem KSČ, který vrcholí koncem roku 1967 a zejména pak v lednu 1968. Kritizovaný Antonín Novotný je odvolán z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ, ale při jmenování jeho nástupce nepanovala všeobecná shoda. Nakonec sám Novotný navrhne kompromisní řešení v podobě Alexandra Dubčeka. Nový první tajemník hodlal pokračovat cestou liberalizace a velkou oporou mu bylo později veřejné mínění.

62 Alexander Dubček — Lidé — Česká televize. *Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 30.04.2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/alexander-dubcek/>

63 Slovenské národní povstání vypuklo 29.8.1944 a de facto skončilo 27.10.1944 pacifikací centra odboje v Banské Bystrici. Boje však formou partyzánské války pokračovaly až do skončení druhé světové války.

64 Komunistická strana Slovenska.

65 Alexander Dubček — Lidé — Česká televize. *Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 30.04.2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/alexander-dubcek/>

66 Doktor sociálně-politických věd.

67 Alexander Dubček — Lidé — Česká televize. *Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 30.04.2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/alexander-dubcek/>

68 Tamtéž.

6.3 Pražské jaro

„Pražské jaro“ je termín, který označuje období politického uvolnění v Československu od konce roku 1967 a především pak v průběhu roku 1968, až do vpádu pěti armád Varšavské smlouvy 20. a 21. srpna 1968, které toto uvolnění zastavilo. Jedná se primárně o termín žurnalistický, který užila západní média a odkazuje k „Jaru národů“ z roku 1848, které bylo také plné nadějí.⁶⁹ U nás je použití termínu „pražské jaro“ trochu problematické v tom smyslu, že stejný název nese i známý hudební festival. V tehdejší Československu se používalo spíše spojení „polednový vývoj“ nebo „obrodný proces.“ Nadále budu kombinovat všechny zmíněné výrazy.

Pro pochopení souvislostí se musíme ohlédnout o pár let zpátky. Na počátku šedesátých let vyvstal v Československu zásadní problém, týkající se ekonomických otázek. Československá ekonomika vykazovala značné problémy v plnění plánů, které byly z velké míry způsobeny centrálním řízením a špatným zásobováním trhu, takže ji bylo nutné reformovat. Historik Karel Kaplan dokonce užívá termínu *„trvale nemocná ekonomika.“*⁷⁰ Potřeba ekonomických reforem zazněla i z části KSČ. Od roku 1963 tak probíhají spory o podobu takové reformy a vyústí v experiment vedený ekonomem Otou Šikem, který povolí některé prvky tržního hospodářství. Podle Karla Kaplana, autora knihy *Kořeny československé reformy*, šlo o mimořádně složitý experiment pro malou zemi, reformu, která měla politické důsledky. Vyvolala změnu politické atmosféry a úsilí o celkovou společenskou reformu i změnu stranické politiky.⁷¹

Prezident a první tajemník ÚV KSČ v jedné osobě Antonín Novotný však odmítal cokoli měnit a nespokojenost s jeho osobou rostla, až vyvrcholila na podzim 1967 otevřeným střetem.⁷² Antonín Benčík ve své knize *Operace Dunaj* zmiňuje, že Antonín Novotný a jeho stoupenci byli hlavní překážkou pro řešení nastalých problémů ve společnosti.⁷³ Kriticky se k metodám komunistického vedení vyjádřil i IV. sjezd spisovatelů v červnu 1967 a volání po dalších změnách se ozývalo i z řad proreformního křídla KSČ představovaného Otou Šikem, Josefem Smrkovským, Oldřichem Černíkem nebo Zdeňkem

69 ZEŽULA, Lukáš. *NDR a obrodný proces v Československu v roce 1968* [online]. Plzeň, 2018 [cit. 2020-04-14]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz>, Diplomová práce. Západočeská Univerzita v Plzni, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: doc. PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

70 KAPLAN, Karel. *Kořeny československé reformy 1968*. Brno, 2000, s. 161–243.

71 Tamtéž, s. 306–312.

72 EMMERT, František: *Průvodce českými dějinami 20. století*, Brno 2012, s. 242.

73 BENČÍK, Antonín: *Operace Dunaj*, Praha 2013, s. 18.

Mlynářem. V říjnu 1967 propukly tzv. strahovské události. Neorganizovaný manifestační pochod vysokoškolských studentů za dodávky elektřiny a provolávajících heslo „chceme světlo“, byl násilně potlačen SNB.⁷⁴ Pozice Antonína Novotného se stávala čím dál více nejistou, zvláště když ho při své pražské návštěvě odmítl podpořit i Leonid Iljič Brežněv, nový vůdce Sovětského svazu, jenž v roce 1964 nahradil Nikitu Sergejeviče Chruščova.⁷⁵ Ve dnech 19. a 21. prosince 1967 probíhalo zasedání ústředního výboru KSČ, ale bylo přerušeno a znovu obnoveno na začátku nového roku.

Lednové plénum ÚV KSČ se ukázalo být pro další vývoj v zemi naprosto klíčové. Antonín Novotný byl konečně odvolán z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ a na jeho pozici byl jmenován Alexandr Dubček.⁷⁶ Antonín Novotný ještě setrval v úřadu prezidenta republiky do 22. března, než byl donucen abdikovat. Novým prezidentem byl zvolen generál Ludvík Svoboda. Po zbavení Antonína Novotného všech funkcí a vítězství proreformního křídla KSČ už nestálo obrodnému procesu nic v cestě.

Na dubnovém zasedání ÚV KSČ byl přijat liberální tzv. Akční program. Dokument, který vznikl jako reakce na krizi ve společnosti.⁷⁷ Šlo o "balíček" potřebných reforem, které měnily dosavadní pojetí socialismu a měly i vnitřně demokratizovat Komunistickou stranu Československa. Jedna ze stěžejních otázek se dotýkala vedoucí úlohy strany. Akční program zahrnoval politické, sociální a hospodářské změny. Obsahoval právo na shromáždění, umožňoval vznik dobrovolných organizací, svobodu projevu a zrušení cenzury. Proces pražského jara odstartoval.

Jenomže zatímco se Československo zátěže stalinismu zbavovalo a vytvářelo prostor pro reformační proces, SSSR se k ni po nástupu Leonida Brežněva v roce 1964 navracel. S Brežněvovým pojetím socialismu se ztotožňovali i další vůdci východního bloku jako Władysław Gomułka, Walter Ulbricht nebo Todor Živkov a obrodný proces v Československu znamenal pro jejich národy nebezpečný příklad a ohrožení jejich vlastních mocenských pozic.⁷⁸ I přes silící kritiku reformačního procesu ze strany ostatních zemí východního bloku, pokračovalo Dubčekovo vedení v nastoleném kurzu. Obava z možného vychýlení Československa na západ vytvořila prostor pro různá řešení včetně vojenského zásahu.

74 Sbor národní bezpečnosti.

75 BENČÍK, Antonín. *Téma: Alexander Dubček*. Praha: Křesťanskosociální hnutí, 2012. s. 22.

76 Tamtéž.

77 NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století II*. Praha: Aleš Skřivan ml., 2000, s. 184.

78 BENČÍK, Antonín: *Operace Dunaj*, Praha 2013, s. 22.

7 Kdaň v šedesátých letech

Důležitým pramenem pro poznání vývoje v šedesátých letech je regionální tisk, uložený ve Státním oblastním archívu v Kadani. Týdeník *Nástup* vznikl v roce 1960 sloučením kadaňského týdeníku *Nástup* s chomutovským týdeníkem *Vpřed*. Redakce se přenesla do Chomutova, což souviselo se změnou statusu Kadaně jako okresního města. Obsah a témata se rozšířily. *Nástup* normálně vycházel v rozsahu 4 stran, ale v srpnu 1968 výjimečně vyšel na jednom listu a následně jako deník vycházel po zbytek srpnových dnů denně.

U týdeníku *Nástup* bych se na chvíli pozastavil. Šlo o jediné regionální noviny v Kadani té doby, navíc tisk byl jedno z nejdůležitějších médií vůbec. Od roku 1963 můžeme prostřednictvím tisku sledovat postupné uvolňování poměrů. Cituji z rigorózní práce *Půlstoletí týdeníku Nástup* Andrey Smrčkové: *"Ze stránek Nástupu mizely tvrdé agitační výzvy; zemědělství, které bylo původně hlavním tématem, ustupovalo do pozadí a více prostoru bylo dáno kultuře, problémům města a celkově společenským problémům."*⁷⁹

Dále dochází i k posunu kritiky, od jednotlivců ve druhé polovině padesátých let například ve formě stížností na nedostatečnou obsluhu restauračního zařízení v Kadani, k otevřené kritice společenského systému, která vrcholila v roce 1968. Kritika měla různou podobu.

Od roku 1966 se bylo možno při otevření novin setkávat s imaginární postavou chlapce Pepíka z Kadaně, který formou fejetonu líčí své nejrůznější zážitky, přičemž se dotýká společenských problémů na úrovni celého státu.⁸⁰ Opět cituji z rigorózní práce: *„Páni milí, píšu Vám při svíčce. Protože u nás zas nesvítí elektrika. To vám je shon, když celé sídliště naráz zůstane potmě! Mrňousi ve všech bytech brečí. Rodičové nadávají a hádají se o svíčku.“* (...) *„Babička řekla, že se teda diví. Tolik uhlí zbaští ty Tušimice a ještě jsme věčně potmě! Tatínek řekl, že to s Tušimicemi nemá co dělat. Spíš prý se nějakým troubou, který špatně spočítal výkon trafo (co trafo žere, nevím) pro sídliště.“* *Pepík, tma a Tušimice, Nástup, 1966, roč. 7, č. 10, s. 1.*⁸¹

Určitým měřítkem uvolňování byla kulturní témata. *Nástup* v průběhu šedesátých let

79 SMRČKOVÁ, Andrea. Půlstoletí týdeníku Nástup [online]. Praha, 2012 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz>, Rigorózní práce. Karlova Univerzita fakulta sociálních věd UK. PhDr. Jakub Končelík, Ph.D, s. 42.

80 SMRČKOVÁ, Andrea. Půlstoletí týdeníku Nástup [online]. Praha, 2012 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz>, Rigorózní práce. Karlova Univerzita fakulta sociálních věd UK. PhDr. Jakub Končelík, Ph.D, s. 43.

81 Tamtéž, s. 43.

informoval o nejrůznějších kulturních spolcích, hudebních a uměleckých uskupení, přičemž uveřejňoval programy kin, pozvánky na koncerty a divadelní představení. Stejně jako jiná média se stal prostorem pro demokratické šíření názorů a prosazování polednové politiky.

Přitom počátky šedesátých let nemůžeme považovat v Kadani za příliš šťastné. V dubnu 1960 přijalo Národní shromáždění Československé republiky Zákon o územním členění státu, kterým byla provedena územní reorganizace krajů a okresů.⁸² Pro Kadaň to mělo zásadní dopad, protože přišla o status okresního města, jenž jí náležel od roku 1850.⁸³ Nově byl okresním městem ustanoven rozlohou větší Chomutov, od Kadaně vzdálený zhruba 17 kilometrů.

Dalším smutným úkazem byl stav zdejších pamětihodností. Historické čtvrti města chátraly, na druhou stranu v plném proudu probíhala výstavba panelových sídlišť, která měla ukončit vysokou poptávku po bydlení. Petr Hlaváček hovoří v souvislosti se šedesátými léty o dalším osidlování Kadaně obyvatelstvem, které sem přicházelo za prací v důlním a energetickém průmyslu (nově postavené elektrárny Tušimice a Prunéřov) a nevědělo nic o historii města. *"Žilo zde obyvatelstvo, které nevědělo nic o její historii a tradicích, lhostejnost k ničení zdejších kulturních hodnot byla obrovská. Historické jádro města málem propadlo nenávratné zkáze."*⁸⁴

Změny byly skutečně dalekosáhlé. Mizely celé obytné bloky, například Špitálské předměstí bylo zcela zdemolováno a probíhala zde nová, panelová výstavba. Svědčí o tom jednak dobové fotografie, které se dochovaly, ale také informace z tisku. Do stejné doby sahá i abecední pojmenování sídlišť A, B, C, D, E, které se v současnosti stále používá.⁸⁵ Šedesátá léta a rok 1968 nevyjímaje, znamenaly nebývalý stavební ruch. Velká část kadaňských dominant, které vznikly ve dvacátém století tu má kořeny. Vzezření města tomu odpovídalo, bylo zaprášené, blátivé a rušné. Hlavní dominantu města, gotická radnice procházela rekonstrukcí, takže když do města v srpnu vpadly sovětské tanky, spatřily ji ve stavu zahalené lešením. Tak tomu bylo od konce roku 1967, její úpravy a opravy se neustále protahovaly. Město tento stav zdůvodnilo nedostatkem financí.⁸⁶ Do šedesátých let

82 Zákon č. 36/1960 Sb.

83 HLAVÁČEK, Petr a Jaroslav PACHNER. *Kadaň*. Praha: Paseka, 2009. Zmizelé Čechy, s. 18.

84 Tamtéž, s. 23.

85 ŠTECHEROVÁ, Jana. *Česko-německé školství v Kadani s přihlédnutím k mateřskému školství* [online]. Praha, 2011 [cit. 2020-04-14]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz>, Bakalářská práce. Karlova Univerzita Pedagogická fakulta. Doc. PhDr. Jana Uhlířová, CSc.

86 Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), fond Městský národní výbor Kadaň (NAD452), kniha 24 (Kronika MěNV 1968-1969 s.40-41.).

také spadá výstavba panelového hotelu s restauračními provozy - první výškové budovy v Kadani, její autor je architekt Josef Rotyka. Stavba byla dokončena v roce 1968. Dodnes se budova nazývá *Zelený strom*, podle hotelu, který stával na místě předtím.⁸⁷ Rekonstrukcí prošel rovněž *kulturní dům pracujících*. V roce 1968 rozhodla rada Okresního národního výboru v Chomutově o stavbě kadaňské nemocnice a první podobu dostávaly plány na výstavbu veřejného koupaliště.⁸⁸ Kadaň byla jedním velkým staveništem, naštěstí historické jádro přežilo a podle Petra Hlaváčka by centrum Kadaně šedesátých let poznal i obyvatel, který tu žil před velkým požárem v roce 1811. Nicméně když jsem si některé fotografie prohlížel, chvíli mi trvalo, než jsem poznal o které části Kadaně se skutečně jedná. Musíme si také uvědomit, že počet obyvatel Kadaně po roce 1945 strmě stoupal. V roce 1950 bylo v Kadani 7 908 obyvatel, v roce 1968 už je to kolem 15 000.⁸⁹ To nutně znamenalo bytovou poptávku a nejen to. Jana Štecherová ve své bakalářské práci o kadaňském školství uvádí, že v souvislosti s populačním nárůstem se musel vyřešit i nedostatek škol, proto i v šedesátých a zejména pak v sedmdesátých letech dochází k otevírání nových školek a škol.⁹⁰

Kadaň stejně jako dnes žila kulturou a byla dějištěm kulturních akcí, i když ne v takovém rozsahu. Poměrně velkou tradici měl "kadaňský kulturní květen", jehož předzvěstí byly každoroční oslavy prvního máje. Kulturní květen byl přehlídkou divadelníků. V roce 1963 se do Kadaně přestěhoval divadelní soubor *Kladiadlo*, kterým prošla řada známých herců jako například Josef Dvořák.⁹¹ Kadaňské *Kladiadlo* dokonce v roce 1964 obdrželo pozvánku na 6. Arbeiterfestspiele do NDR.⁹² Bohužel divadelní soubor vydržel v Kadani jen dva roky, než se přestěhoval do Ústí nad Labem. Existovaly ale i jiné divadelní soubory "malých forem"⁹³ jako *Tulák*, *Šídlo* nebo *Hradní divadlo*. Několikrát v Kadani hostovali umělci z Národního divadla, poprvé v roce 1965 a zahráli operu "*Rusalka*" od Antonína Dvořáka. O dva roky později *Dona Carlose*, drama Friedricha

87 Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (29)

88 Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (54)

89 Český statistický úřad, a kol. *Statistický lexikon obcí České republiky 2013*. Praha: Český statistický úřad, 2013. 900 s. Dostupné online. ISBN 978-80-250-2394-5. s. 290.

90 ŠTECHEROVÁ, Jana. *Česko-německé školství v Kadani s přihlédnutím k mateřskému školství* [online]. Praha, 2011 [cit. 2020-04-14]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz>, Bakalářská práce. Karlova Univerzita Pedagogická fakulta. Doc. PhDr. Jana Uhlířová, CSc.

91 HLAVÁČEK, Petr a Jaroslav PACHNER. *Kadaň*. Praha: Paseka, 2009. Zmizelé Čechy, s. 23.

92 *Amatérská scéna: dvouměsíčník pro otázky amatérského divadla a uměleckého přednesu*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu [IPOS], 1964(6). s. 3. ISSN 0002-6786. Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:5295eec0-4be1-11e4-bf02-5ef3fc9ae867>

93 Divadla malých forem byla divadla, která vznikala ve 20. století jako alternativa k oficiálnímu divadlu.

Schillera a *Strašidlo cantervillské* od Oscara Wilda.⁹⁴V souvislosti se zájezdovým představením navštívili Kadaň známé osobnosti jako jsou Jiřina Bohdalová, Jiří Suchý nebo Hana Hegerová.

Velice oblíbenou alternativou k divadelní scéně bylo kino. V Kadani neslo název *kino Moskva* a stejně jako divadlo sídlilo v dnešní budově Orfea. Za zmínku stojí například zápis z městské kroniky, dle kterého si městské vedení libovalo v tržbách za provoz kina, přestože byl počet míst k sezení v roce 1966 snížen z původních 472 na 415.⁹⁵Promítaly se nové filmy, domácí i zahraniční. Letním šlágrům hraných v tuzemských kinech v předvečer vpádu sovětských vojsk, a tudíž i v Kadani, byla Šíleně smutná princezna režiséra Bořivoje Zemana, v hlavních rolích s Helenou Vondráčkovou a Václavem Neckářem. V srpnu kadaňská kina (kino Moskva a letní kino) promítala vedle zfilmované adaptace knihy Vladislava Vančury *Rozmarné léto* také zahraniční snímky: *Sladký čas Kalimagdory*, *Fanfán Tulipán* nebo *Angelika a král*, francouzsko-italský film s krásnou Michéle Mercier v hlavní roli.

Doba uvolňování v šedesátých letech přála obecně i výtvarnému umění, hudbě a také sportu. Právě sem spadají počátky rozkvetu tenisu v Kadani. Za tímto účelem byly vybudovány dva antukové dvorce.⁹⁶Stále ještě v počátcích byl méně známý pozemní hokej. Klub HC Kadaň byl založen v roce 1957 panem Emilem Závodným a hrálo se na škváře, až později na vybudovaném travnatém povrchu. O mnohem dříve se v Kadani hrály nejpoblíbenější sporty fotbal a lední hokej. Hokejové mužstvo neslo název TJ Slovan Kadaň nebo Tatran Kadaň a hrálo se na přírodním kluzišti, nicméně do šedesátých let spadá výstavba nového zimního stadionu. Ten byl však slavnostně otevřen až na nový rok 1970.⁹⁷Velice populární byly v Kadani motokárové a motokrosově závody, které v dnešní době vymizely.

Vývoj tvář Kadaně výrazně proměnil. I když historické jádro chátralo, docházelo k výstavbám nových a nových panelových bloků. Rostla populace. O solidní úrovni města vypovídá i fakt, že se zástupci Kadaně usilovně snažili o obnovení statusu okresního města.⁹⁸Kulturnímu životu nebyvale přálo, divadla a kina praskaly ve švech a hojně se

94 HLAVÁČEK, Petr. Orfeum aneb z dějin kadaňské kultury. *Kadaňské noviny*. 2015-02-19, roč. 25, čís. 4, s. 6. Dostupné z: <http://docplayer.cz/3247905-Rocnik-xxv-c-4-19-unora-2015-5-kc.html>

95 Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), fond Městský národní výbor Kadaň (NAD452), kniha 24 (Kronika MěNV 1968-1969 s.40-41.)

96 Historie TK Kadaň, Tenisový klub Kadaň. *Tenisový klub Kadaň* [online]. Copyright © 2015 Všechna práva vyhrazena. [cit. 21.04.2020]. Dostupné z: <https://www.tkkadan.cz/historie-tk-kadan/>

97 *Historie A týmu SK Kadaň* [online]. Dostupné z: <http://www.skkanan.cz/zobraz.asp?t=historie-A-tym>

98 Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (22)

sportovalo.

Okresní vedení KSČ, formou rezolucí, několikrát vyjádřilo s polednovým vývojem souhlas a podporu. Dne 20. června 1968 byl zvolen novým vedoucím tajemníkem Okresního výboru KSČ ing. Jiří Sniegoň a o pár dní později předložil Okresní výbor KSČ svůj "Akční program." Jiří Sniegoň byl Dubčegovým sympatizantem a důsledným zastáncem obrodného procesu. Průběh pražského jara v roce 1968 měl vliv na kadaňské obyvatelstvo, které změny oceňovalo a podporovalo. Bezpochyby muselo bedlivě sledovat i politické dění, které v létě vrcholilo schůzkami v Čierné nad Tisou a v Bratislavě. V Kadani a v dalších městech okresu došlo k velké podpisové akci, vyjadřující souhlas. Noviny *Nástup* o jednáních informovaly a její redakce dokonce uspořádala anketu jak jsou občané spokojeni se zmíněnými jednáními. Převládala optimistická nálada a očekávání dalšího demokratizačního procesu. *"Myslím, že v Čierné i v Bratislavě to dopadlo dobre. Samozřejmě jednání v Bratislavě se týkala především našeho soužití se socialistickými státy, ale myslím, že suverenita naší republiky zůstane zachována,"* nechala se slyšet Růžena Karellová, vedoucí prodejny.⁹⁹ Naopak jedna nejmenovaná občanka byla prozíravější: *"Myslím, že na veřejnost toho bylo řečeno dost málo. Mám za to, že v obou jednáních bylo něco tajného, co se nezveřejnilo. Ani projev soudruha Dubčeka myslím, neuspokojil naši lačnost po informovanosti."*¹⁰⁰

⁹⁹ Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (31)

¹⁰⁰ Tamtéž.

8 Cesta k vojenské intervenci

Politické uvolňování v Československu v průběhu šedesátých let a bezprostředně pak v roce 1968 sledovaly okolní země východního bloku s čím dál větší nelibostí. Jiný názor zastávaly i některé kruhy uvnitř Československa. V červenci předalo na sovětském velvyslanectví v Praze 99 dělníků Pragovky dopis, který Sověti využili jako údajný reprezentativní hlas "dělnické" třídy, nesouhlasící s obrodným procesem.¹⁰¹ Napětí se stupňovalo. Rozhovory se Sovětským svazem v následujících dnech od 29. července v Čierné nad Tisou měly sloužit jako poslední varování.

O čem se přesně na jednáních rokovalo není dodnes úplně zřejmé. Z dostupných informací víme, že došlo k soukromému jednání mezi Dubčekem a Brežněvem, ale už nevíme o čem přesně spolu mluvili. Na schůzce v Čierné nad Tisou také mělo dojít k prvnímu předání tzv. "zvacího dopisu" ze strany stalinistického křídla KSČ¹⁰², tajné žádosti o pomoc všemi prostředky proti údajné kontrarevoluci.

Dne 3. srpna 1968 následovala další vlna jednání, tentokrát v Bratislavě, kam se sešlo šest představitelů zemí Varšavské smlouvy.¹⁰³ Došlo ke společnému prohlášení, které obsahovalo klíčové věty, později využívané Moskvou jako ospravedlnění invaze - "*Ochrana a upevnění socialistických vymožeností, jakožto společná povinnost pro všechny socialistické země.*"¹⁰⁴ V Bratislavě Vasil Biľak předal zástupcům SSSR druhý "zvací dopis".

Alexander Dubček byl bezesporu pod velkým tlakem. Leonid Brežněv mu v soukromých telefonátech opakovaně zdůrazňoval, že vývoj v Československu se okolním zemím východního bloku nelíbí a přímo nebo nepřímo intervencí hrozil.¹⁰⁵ Sám byl spíše zastáncem jednání a nátlaku, než vojenského řešení. Tématem této práce není přesně zkoumat o čem spolu oba státníci hovořili, co mohli nebo nemohli udělat a jestli se dalo vpádu vojsk zabránit. Jiří Fidler ve své knize *21.8.1968* připouští, že plán na invazi musel

101 BENČÍK, Antonín. *Rekviem za Pražské jaro: důvěrná informace o přípravě a provedení srpnové intervence varšavské pětky v Československu 1968*. Třebíč: Tempo, 1998. s. 125.

102 Do stalinistického křídla patřily např.: Vasil Biľak, Alois Indra, Antonín Kapek, Drahomír Kolder nebo Oldřich Švestka

103 BENČÍK, Antonín. *Rekviem za Pražské jaro: důvěrná informace o přípravě a provedení srpnové intervence varšavské pětky v Československu 1968*. Třebíč: Tempo, 1998. s. 120.

104 Poslední varování. Čierna nad Tisou se před 50 lety stala diplomatickým centrem Východu — ČT24 — Česká televize. ČT24 — *Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR* — Česká televize [online]. Copyright © [cit. 20.04.2020]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2550688-posledni-varovani-cierna-nad-tisou-se-pred-50-lety-stala-diplomatickym-centrem>

105 BENČÍK, Antonín. *Rekviem za Pražské jaro: důvěrná informace o přípravě a provedení srpnové intervence varšavské pětky v Československu 1968*. Třebíč: Tempo, 1998. s. 127.

existovat již dřív, nejpozději pak v červenci. Předkládá důvody, podle kterých Sovětský svaz usiloval o umístění svých jednotek v Československu dříve a nastalá situace mohla přijít vhod. Jedním z důvodů byl fakt, že československá armáda měla v držení jaderné nosiče, ale v případě války se západem a potřebě rychlého úderu, tyto nosiče neměly co nést. Jaderné střely byly v držení výhradně SSSR a alokací jeho vojenských jednotek by se tento problém vyřešil.¹⁰⁶

Sovětské vedení jednalo o intervenci ve dnech od 15. - 17. srpna v Moskvě a nakonec se shodlo, že v době trvání studené války se západem by byla ztráta strategicky významného Československa pro Sovětský svaz hrozbou.¹⁰⁷ Leonid Brežněv, Walter Ulbricht, Todor Živkov, János Kádár a Władysław Gomułka podepsali protokol o poskytnutí vojenské pomoci ČSSR. S vojenským řešením souhlasily všechny státy východního bloku, které měly s Československem společnou hranici. Rumunsko a Albánie se invaze neúčastnily. V noci z 20. na 21. srpna 1968 invaze započala.

106 FIDLER, Jiří. *21.8.1968 okupace Československa: bratrská agrese*. Praha: Havran, 2003. Dny, které tvořily české dějiny, s. 1-110.

107 BENČÍK, Antonín. *Rekviem za Pražské jaro: důvěrná informace o přípravě a provedení srpnové intervence varšavské pětky v Československu 1968*. Třebíč: Tempo, 1998. s. 127.

9 Sovětská intervence v Kadani

Slovní spojení "sovětská intervence" jsem se rozhodl použít ze dvou důvodů. Předně tím odkazuji k tvrzení Jiřího Fidler, že varšavský pakt byl jednostrannou prosovětskou záležitostí a ne všechny země se okupace zúčastnily a také z pragmatičtějšího důvodu, že v Kadani jednoduše operovala sovětská armáda.

Okupace započala 20. srpna v pozdních večerních hodinách. Z dostupných pramenů není jasné v kolik hodin se do Kadaně vojáci dostali. Jedno z prvních překročení hranic bylo hlášeno u Vejprt, tedy jen pár desítek kilometrů od Kadaně.¹⁰⁸ V pozdějších dnech přinesl týdeník *Nástup* zprávu, že první dva tanky a dvě obrněná vozidla vtrhla do Vejprt už 20. srpna 1968 v 21:30 hodin.¹⁰⁹ Informace se stala předmětem polemiky, zda-li nešlo o provokaci německých jednotek, které se nakonec invaze jako takové nezúčastnily.

Hranice mezi NDR a Československem překročila 1.gardová tanková armáda na různých místech (zmiňován je Vojtanov nebo Boží Dar) přibližně ve 23:00 hodin.¹¹⁰ Dá se tedy předpokládat, že krátce po půlnoci 21. srpna už byla Kadaň jednotkami této armády obsazena. Jiří Fidler, který se zabývá sovětskou intervencí čistě z vojenských důvodů podotýká, že jsme v současnosti schopni identifikovat 22 divizí a další bádání umožní až ruské zveřejnění plánů operace. V Kadani se mohla objevit i 20. gardová armáda, která rovněž překročila východoněmecké hranice.¹¹¹ Zcela vyloučena je přítomnost východoněmeckých jednotek, které se nakonec invaze, jak už bylo zmíněno, nesměly zúčastnit.¹¹²

Ve velmi brzkých hodinách v 1:55 mohli i kadaňští obyvatelé prostřednictvím Československého rozhlasu slyšet ze svých radiových přijímačů první známé provolání ÚV KSČ: *"Vážení posluchači, zůstaňte u svých přijímačů, zůstaňte, setrvejte u svých přijímačů. Za malý okamžik budeme vysílat mimořádně důležitou zprávu. Vážení posluchači, vysíláme zvláštní provolání předsednictva ústředního výboru komunistické strany Československa: Všemu lidu Československé socialistické republiky. Včera dne 20. srpna 1968 kolem 23.hodiny překročila vojska SSSR, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní*

108 Chronologie událostí 20. a 21.srpna 1968[online]. [cit. 2016-06-07]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/srpen-1968chronologie>

109 *Nástup*: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (35)

110 FIDLER, Jiří. *21.8.1968 okupace Československa: bratrská agrese*. Praha: Havran, 2003. Dny, které tvořily české dějiny, s. 100-145.

111 Tamtéž, s. 100 -145.

112 Jejich přítomnost by znamenala oživení vzpomínek na nacistickou okupaci z března 1939

hranice ČSSR. Stalo se tak bez vědomí prezidenta republiky, předsedy Národního shromáždění, předsedy vlády i prvního tajemníka ÚV KSČ a těchto orgánů. V těchto hodinách zasedalo předsednictvo ÚV KSČ a zabývalo se přípravou XIV.sjezdu strany. Předsednictvo ÚV KSČ vyzývá všechny občany naší republiky, aby zachovali klid a nekladli postupujícím vojskům odpor. Proto ani naše armáda, Bezpečnost a Lidové milice nedostaly rozkaz k obraně země. Předsednictvo ÚV KSČ považuje tento akt za odporující nejenom zásadám vztahů mezi socialistickými státy, ale za popření základních norem mezinárodního práva. Všichni vedoucí funkcionáři státu, komunistické strany Československa i Národní fronty zůstávají ve svých funkcích, do nichž byli jako představitelé lidu a členů svých orgánů zvoleni podle zákonů a jiných norem platných v ČSSR. Ústavními činiteli je okamžitě svoláno zasedání Národního shromáždění a vlády republiky, a předsednictvo ÚV KSČ svolává plénum ÚV KSČ k projednání vzniklé situace. Podepsáno předsednictvo ÚV KSČ."¹¹³

Ráno 21. srpna 1968 už panovalo v Kadani pozdvižení, zvědaví obyvatelé se šikovali v ulicích a sledovali nekonečný zástup kolon vojenské techniky. Sověti už v ranních hodinách obsadili nejdůležitější kadaňskou továrnu na kuličková ložiska. Vedení okresu Chomutov se dle dostupných dokumentů sešlo ještě v den okupace 21. srpna ve 13:00 a vyslovalo s ní rozhodný nesouhlas. Vpád cizích vojsk považuje za akt hrubého porušení suverenity a současně vyjádřilo plnou podporu stávajícímu vedení KSČ v čele s 1.tajemníkem Alexandrem Dubčekem, předsedou vlády Oldřichem Černíkem a prezidentem Ludvíkem Svobodou.¹¹⁴ Přímo Alexandru Dubčekovi zaslalo vedení okresu telegram s podporou. Ve stejném duchu se nechali slyšet i pracovníci městského výboru v Kadani. Na společném zasedání 22. srpna žádali obyvatelstvo Kadaně a zejména mládež, aby se zdrželo jakýchkoliv provokací a neuvážených akcí vůči okupantům.¹¹⁵ Zajímavé zjištění plyne z posledního odstavce, dovolím si citovat: "*Obracíme se na všechny občany našeho města, zejména na mládež, aby se zdrželi jakýchkoliv provokací a neuvážených akcí proti projíždějícím, cizím vojskům. Zabráníte tím přímému obsazení našeho města okupanty a vyhlášení mimořádných opatření, která by ještě více omezila naši hrubě*

113 Čs.rozhlas – 21.srpen 1968 – 1.55hod. První ranní zpráva o vstupu vojsk do Československa. Provolání předsednictva Ústředního výboru KSČ. [online]. Dostupné z: https://www.ustrcr.cz/data/mp3/srpen-1968/rozhlas_001.mp3.

114 Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка soudobé dokumentace (NAD 724) - není uspořádáno.

115 Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка soudobé dokumentace (NAD 724) - není uspořádáno.

narušenou svobodu." Z textu vyplývá, že Kadaň nebyla obsazena, nýbrž sloužila jako tranzitní město, kterým kolony v srpnových dnech pouze projížděly, na rozdíl od situace v Chomutově. Věrnost politickému stavu nastoleného po lednu 1968 vyjádřili i důstojníci a vojáci posádky Kadaně, byť vojensky pochopitelně zasáhnout nemohli.¹¹⁶ Okresní národní výbor Chomutov ve svém postoji setrval i následující dny, kdy dokonce musel čelit nátlaku ze strany sovětské okupační armády. Na její požadavky týkající se například ubytování vojáků či zavedení kontrol bank, pošt a tisku a konečně odstranění veřejných nápisů, odpovědělo nesouhlasně. Dle jejich vyjádření mohli být vojáci ubytováni jen mimo území měst, což platilo i pro pohyb vojsk.¹¹⁷ Na celé situaci se nic nezměnilo ani po jednání našich nejvyšších představitelů v Moskvě, se kterými jak ONV Chomutov tak i MěV Kadaň vyjádřilo opět nesouhlas.¹¹⁸ Nesouhlasných vyjádření různých výborů a odborů, továren a podniků proti okupaci byla celá řada. Objevovala se i kritická slova na adresu stalinistického proudu KSČ a jednání Bil'aka, Indry, Koldera atp. Titulky *Nástupu* zněly: "*Složte funkce*", "*pryč se zrádci*".

9.1 Reakce obyvatelstva a jeho rezistence

Za bezprostřední reakci obyvatel můžeme všeobecně zmínit širokou škálu pocitů - údiv, šok, rozčarování, vztek, smutek atd. Každý na situaci reagoval jinak a po svém. Určitým společným jmenovatelem byla zvědavost. Lidé ve velkém počtu plnili ulice, byli samozřejmě zvědaví, co že se to vůbec děje a proč se tak děje. Proč je v jejich městě sovětská armáda? Kladli si spoustu otázek, na které zatím neměli odpověď. Někteří se pro pochopení situace snažili s vojáky komunikovat. Mnozí vojáci ani nevěděli proč v Československu jsou. Prý kvůli pomoci proti něčemu, co v naší zemi existuje. Zvědavost však brzy vystřídala obava. Lidé měli přirozený strach z války a část z nich proto začala urychleně skupovat zásoby potravin. Tehdy rozhodně nebyly obchody plné zboží jako dnes a i když docházelo k uvolňování poměrů, stále společnost trápil nedostatek zboží. Není tak divu, že toto skupování potravin mělo za následek kolaps zásobování. Ten byl dán také

116 Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka soudobé dokumentace (NAD 724) - není uspořádáno.

117 Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka soudobé dokumentace (NAD 724) - není uspořádáno.

118 Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka soudobé dokumentace (NAD 724) - není uspořádáno.

tím, že dopravní komunikace blokovala okupační vojska. ONV¹¹⁹ v Chomutově prostřednictvím tisku *Nástup* sice obyvatelstvo ubezpečil, že potravin je dostatek, zároveň ale vyzval k dalšímu neseskupování.¹²⁰ Dalším opatřením bylo rázné omezení podávání alkoholických nápojů v podnicích veřejného stravování a zároveň stanovilo uzavírací hodinu na 21:00 do odvolání. Šlo o snahu zabránit požívání alkoholu ve větší míře, což by mohlo vést ke střetu s okupačními vojsky.¹²¹

Vztah k nově příchozímu vojsku pochopitelně nebyl kladný a obyvatelstvo vyjádřilo s jeho přítomností nesouhlas. Městský výbor sice apeloval, aby nedocházelo k neuváženým akcím, přesto k určitým projevům nezabránil. Vojáci byli slovně vyzýváni k odchodu, zvolená forma slovníku byla čistě individuální a neobešla se bez hrubých výrazů v češtině i ruštině, což se vojáci snažili spíše ignorovat. Nemáme žádné informace o ozbrojeném konfliktu nebo střelbě. Je pravděpodobné, že se v Kadani objevily jednotky, které tu podle plánů neměly co dělat. Charakteristickým projevem nesouhlasu totiž bylo záměrné matení vojska v podobě přebarvování nebo přesměrování dopravního značení nebo jiných informačních tabulí. Například obyvatelé Chomutova schválně odkláněli kolony místo na Prahu na Kadaň.¹²² I v Kadani lidé odkláněli projíždějící kolony. Jakmile to bylo možné, ucpali křižovatku v jednom směru, pak zase v druhém, výsledkem byl zmatek a dezorientace vojáků. Na unikátním videu Ladislava Gahlera, který zveřejnil Ústav pro studium totalitních režimů je vidět, že na jedné výpadovce z Kadaně navezli obyvatelé do železničního viaduktu staré pneumatiky a ty zapálili, takže ruská kolona nemohla pokračovat v cestě.¹²³ K záměrnému matení projíždějících kolon vyzýval i *Nástup* ve svém zvláštním vydání z 24. srpna. Mnohdy se tak stávalo, že vojáci projížděli stejná místa a chvíli trvalo, než si toho vůbec všimli.

Dezorientaci způsobila i změna názvů ulic nebo budov, které nějakým způsobem souvisely se Sovětským svazem. Typickým příkladem je kino *Moskva*. Po vpádu sovětských vojsk, byl název ruské metropole na hlavní fasádě budovy na krátký čas nahrazen pojmenováním „*kino Praha*.“¹²⁴ Přejmenovány byly ulice, které nesly jména

119 Okresní národní výbor.

120 *Nástup*: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, zvláštní vydání (34)

121 Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka soudobé dokumentace (Karton 112) - není uspořádáno.

122 Když k nám 21. srpna 1968 přijeli „Rusáci“ - Chomutovský deník. Chomutovský deník – informace, které jsou vám nejbliž [online]. Copyright © [cit. 20.04.2020]. Dostupné z: https://chomutovsky.denik.cz/zpravy_region/kdyz-k-nam-prijeli-rusaci-20150821.html

123 Příjezd sovětských okupačních vojsk do Kadaně 21. srpna 1968 [online]. [cit. 2016-06-08]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/prijezd-sovetskych-okupacnich-vojsk-do-kadane-21-srpna-1968>

124 HLAVÁČEK, Petr. Orfeum aneb z dějin kadaňské kultury. *Kadaňské noviny*. 2015-02-19, roč. 25, čís. 4, s. 6. Dostupné z: <http://docplayer.cz/3247905-Rocnik-xxv-c-4-19-unora-2015-5-kc.html>

generálů Smirnovova, Golovinova, Kazačokova i ulice VŘSR.¹²⁵

Nejčastějším vyjádřením odporu bylo zveřejňování nápisů na veřejných prostranstvích, které vyzývaly k odchodu sovětských vojsk či vyjadřovaly souhlas a sympatie s 1. tajemníkem ÚV KSČ Alexandrem Dubčekem, předsedou vlády Oldřichem Černíkem nebo prezidentem Ludvíkem Svobodou. Našly se i zahraniční vzory, především jugoslávský maršál Josip Broz Tito. Nápisů se objevovalo všude, kde to jen šlo. Na zdech, silnicích, nákladních i osobních automobilech a ušetřeny nebyly ani historické památky, jako gotický barbakán tzv. Žatecké brány nebo gotická radnice. Neznáme přesnou dataci těchto nápisů, ani kdo je jejím konkrétním autorem. Nápisů se objevovalo od 21. srpna jak v češtině, tak i v ruštině, popřípadě v kombinované formě. Z dostupných pramenů, především tedy fotografií a filmového snímku Ladislava Gahlera se mi některé podařilo identifikovat, přeložit a pro lepší přehled zpracovat do tabulky.¹²⁶

rusky psané nápisy	český překlad	umístění a stručný popis
ЗДЕСЬ НЕТ СССР	ZDE není SSSR	Ručně zhotovený transparent z kartonu, který drží neznámý obyvatel Kadaně v ruce.
ЗДЕСЬ ВЫ АГРЕСОРИ	TADY JSTE AGRESOŘI	Přebarvená cedule při vjezdu do města.
ДА ЗАРАВСТВУЕТ ДУБЧЕК СВОБОДА ЧЕРНИК	AŽ ŽIJE DUBČEK SVOBODA ČERNÍK	Bílou barvou psaný nápis na automobilu.
РУССКИЕ ОКУПАНТИ ИДИТЕ ДОМОЙ	RUŠTÍ OKUPANTI JDĚTE DOMŮ	Cedule držící v ruce obyvatel Kadaně, projíždějící na nákladním voze.
ВЕРНИТЕСЬ ДОМОЙ	VRAŤTE SE DOMŮ	Přebarvená cedule při vjezdu do města.

125 Velká říjnová socialistická revoluce

126 Nápisů pocházejí z fotografií ze Státního okresního archivu Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbirka fotografií a negativů – neuspořádáno, ze soukromých archivů Jaroslava Petříčka, Zbyňka Kopence, Marcely Hejtmánkové a také z filmu Ladislava Gahlera na který odkazují v kapitole 2.

rusko-česky psané nápisy	český překlad	Umístění a stručný popis
ОТХОДИТЕ ДОМОЙ! AŤ ŽIJE ČSSR!	ODEJDĚTE DOMŮ! AŤ ŽIJE ČSSR!	Ručně zhotovený transparent umístěný na oplocení.
9.МАЙ 1945 21.8.1968	9.KVĚTEN 1945 21.8.1968	Ručně zhotovený transparent umístěný na oplocení. Je rozdělen zrcadlově na dvě části, přičemž na první s datací 9.května 1945 je sovětský voják podávající dítěti cukrátko. Na druhé polovině s datací 21.8.1968 sovětský voják toto dítě pozoruje již mrtvé.
ИДИТЕ НА ВЕЧНЫЕ ЧАСЫ!	JDĚTE NA VĚČNÉ ČASY!	Transparent zavěšený na sloupech elektrického vedení, tyčící se nad hlavní ulicí.
СОВЕТСКИЕ СОЛДАТЫ ИДИТЕ ДОМОЙ! ПРЫЧ С ОКУПАНТЫ	SOVĚTŠTÍ VOJÁCI, JDĚTE DOMŮ! PRYČ S OKUPANTY	Nápis na osobním automobilu.

česky psané nápisy	umístění a stručný popis
NAŠE NEUTRALITA ZBRAŇ PROTI AGRESORŮM	Cedule umístěná na čele osobního automobilu.
СССР ПРІШЛО НА БРИГАДУ	Transparent umístěný na dřevěných vratech jednoho z kadaňských domů.
MNICHOV 38, MOSKVA 68	Ručně zhotovený transparent na oplocení.

DUBČEK SVOBODA NAŠA DOHODA	Transparent umístěný na dřevěných vratech jednoho z kadaňských domů.
SVOBODA	Bílá cedule umístěná vysoko na lešení městské radnice.
AŽ ŽIJE – SVOBODA – DUBČEK – A	Bílou barvou psaný neúplný nápis na zdi oplocení.
DUBČEK JSME STÁLE S VÁMI	Bílý nápis na nákladním automobilu.
STOJÍME PEVNĚ ZA DUBČEKEM!	Nápis na barbakánu tzv. Žatecké brány.
PRYČ SE ZRÁDCI !!!! KOLDER = ZRÁDCE INDRA = ZRÁDCE BILAK = ZRÁDCE BREŽNĚV = ZRÁDCE KOSIGIN = ZRÁDCE	Nápis na automobilu.
ZA SVOBODU ! ZA DUBČEKA ZA ČERNÍKA ZA CÍSAŘE	Nápis na automobilu.
AŽ ŽIJE TITO !	Nápis na automobilu.

Rusky psané nápisy byly co do sdělení neúčinnější z prostého důvodu, vojáci jim rozuměli. Na druhou stranu ani česky psaným nápisům nemuseli rozumět dobře, obecně šlo vycítit, že jejich přítomnost je ve městě nežádoucí.

Objevovalo se i národní cítění, někteří lidé vyvěsili z oken československou vlajku, jiní se s ní vydali do ulic. Přítomnost sovětských vojsk považovali za zradu na Československu, podobnou jako v roce 1938 v Mnichově. Dosvědčuje to i transparent neznámého autora umístěný na oplocení hlavní silnice směrem na centrum.

V Kadani též docházelo k distribuci tištěných letáků. Kdo je inicioval a distribuoval není z dostupných pramenů zřejmé. Letáky byly psány v ruštině, aby tomu vojáci dobře porozuměli. Jeden takový je dnes uložen v kadaňském archivu a jeho český překlad je následující: "*Všem vojínům a důstojníkům sovětské armády! Zvykli jsme si nazývat vás*

*přáteli tak, jak nás spojuje náš cíl a naše prolitá krev ve druhé světové válce. Proč jste včera napadli naši rodnou zem? Proč jste přišli v naší socialistickou zem se zbraněmi v rukou a začali ji okupovat? Včera vaše armáda, naši bývalí přátelé, se stala armádou okupantů a náš národ vás začal srovnávat s imperialisty americké armády ve Vietnamu. My chceme v klidu budovat socialismus. Nevměšujte se do toho a do naší práce. Respektujte naši samostatnost. Vraťte se domů. Nechte nás v klidu pracovat a nepřerušujte naši pokojnou práci. Nestřílejte do Čechoslováků, kteří chtějí žít v míru, v socialistickém státě."*¹²⁷

Žádost k odchodu okupačních vojsk otiskl i *Nástup* ve svém vydání z 23. srpna: *"Velitelství okupačních vojsk! „...žádáme o vydání rozkazu k okamžitému odchodu spojeneckých vojsk z okresu Chomutov i z celé naší vlasti. Váš čin musí odsoudit celý svět, neboť se neslučuje se základními normami soužití socialistických států a je otevřenou agresí vůči lidu naší socialistické vlasti."*¹²⁸

Druhý a třetí den okupace proběhly v Kadani, Chomutově a na dalších místech jednohodinové generální stávky, které ale nemohly mít výraznější účinek. Výzvy k obraně pasivní rezistencí se opakovaly každý den. Doporučení opět otiskl *Nástup*, citují: *"..v době, kdy projíždějí okupační jednotky, opouštějte prostranství a chodníky, ukrývejte se v nejbližších domech. Bud'te při průjezdu okupačních vojsk mrtvými městy a mrtvými vesnicemi. Je to v současné době nejúčinnější forma boje. Jakmile bude třeba jiných, seznámíme vás s nimi. Pasivní rezistenci vůči okupantům! Nic nevíme! Nic neznáme! Nerozumíme! Jediné co známe: UCHODI DAMOJ!"*¹²⁹

Pasivní rezistencí je míněno nepřímý odpor, kdy občané zdánlivě plní úkoly, uložené jim nepřátelskými okupanty, ale tak, aby to bylo pro ně co nejméně prospěšné a výhodné. Předstírání nevšímavosti, podávání neúplných a nesprávných informací apod. Co ještě je a není pasivní rezistence vtipně okomentoval *Nástup*: *"Na křižovatce v Kadaňské ulici, kudy projíždějí kolony aut, stojí snad stovky lidí aby "uvítaly" okupanty. Vzápětí jedno auto zastavuje pro poruchu motoru. Bezradný řidič ještě nestačil ani vyskočit a již je tady několik pomocníků, kteří ochotně u všech kol vypouštějí vzduch. To však již nelze nazvat pasivní rezistencí. Takové činy působí provokativně a mohly by jistě způsobit mnohem více*

127 Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbírka soudobé dokumentace (NAD 724) - není uspořádáno.

128 *Nástup*: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (35)

129 *Nástup*: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (39)

škody, než užitku. Raději se takových činů vyvarujte."¹³⁰Lidem bylo doporučeno nevydávat dobrovolně benzín, potraviny a jiné suroviny a nepřijímat návrhy na jakoukoliv spolupráci.¹³¹

Byla to zejména mládež, která se v prvních dnech okupace nebojácně angažovala. Její vnímání Sovětského svazu bylo do té doby na úrovni bratrské zemi, její vojáci byli považováni za hrdiny a osvoboditele od nacismu. Městský výbor KSČ, Městský výbor Národní fronty a Městský Národní výbor ocenili úsilí a odhodlání mládeže ve společném prohlášení z 27. srpna 1968, jakožto i kadaňské obyvatelstvo. V prohlášení se píše o šesti dnech bojů proti nezákonné okupaci, jak jen bylo v silách a možnostech.¹³²

O důležité roli mládeže svědčí i další novinový článek v *Nástupu* ve formě výzvy, aby se mladí lidé zapojili do sklizně na polích, která jsou ničena okupačními vojsky.¹³³

Kadaňští obyvatelé i po srpnových dnech dál vyjadřovali podporu a souhlas s polednovým vývojem a nesouhlasili s výsledky moskevských jednání. Rezoluce a stávky byly nadále častým jevem, nicméně postupem času se pod tíhou politických událostí a s vědomím bezmocnosti a rezignace situace uklidnila a společnost přecházela do šedého období normalizace.

9.1 Vzpomínka pana Marka Linharta

Abych lépe dokreslil celou situaci, rozhodl jsem se pro sepsání krátkých vzpomínek mého otce Marka Linharta, narozeného 8. srpna 1956 v Kadani. Důvodů tohoto výběru je celá řada. Otec náležel k oné aktivní mládeži, o kterých jsem se zmiňoval na stránkách výše. Ve dnech sovětské intervence mu bylo čerstvých 13 let a dobu si dle svých slov pamatuje poměrně dobře, přesto jsem se snažil některé informace v rámci možností ověřovat. Další důvod je ryze osobní povahy. Bohužel jsem neměl to štěstí, abych zažil některého ze svých prarodičů ve věku, kdy se můj zájem o dějiny dvacátého století etabloval. Existovaly ještě jiné možnosti rozhovorů rodinných příslušníků, ale jejich věk byl 21. srpna 1968

130 *Nástup*: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (36)

131 Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka soudobé dokumentace (Karton 112) - není uspořádáno.

132 Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka soudobé dokumentace (NAD 724) - není uspořádáno.

133 „Všem mladým! Sklidit – to je úkol mladých! Teď, v době, kdy byly zklamány naše ideály, má mládež jedinečnou příležitost dokázat, za čím stojí. Okupanti ničí naše pole! Je nutno zachránit všechnu ostatní úrodu! Každý, kdo má chuť pomoci a zdravé ruce, můžeš přijít.“ SKLIDIT! Úkol pro mladé. *Nástup*, 25. srpna 1968, roč. 9, č. 37, s. 1.

příliš nízký a vzpomínky opravdu velmi fragmentované nebo se shodovaly s obecným povědomím.

Samotný rozhovor proběhl na základě metod orální historie 18. května 2016, ale v následujících dnech ještě proběhly menší korektury.

"O přepadení armád socialistického bloku jsem se dozvěděl od mámy, když nás přiběhla vzbudit asi kolem 4 hodiny ráno s tím, že se v Praze střílí. Bratr se okamžitě chopil iniciativy, že vezmeme nože a vyrazíme na Rusy! Tehdy jsme byli s bratrem a mámou sami doma, táta byl v Německu na Baltu a sestra někde na táboře na Moravě. Máma měla strach a se slovy "kluci neblbněte" nás v brzkých ranních hodinách do ulic vyjít nenechala. S bráchou jsme vyrazili až ráno a to už všude bylo samé pozdvižení a ruské kolony. Rozhodli jsme se jít do města.¹³⁴ Všude byli lidé, kteří se na křižovatkách stavěli tak, že jakmile byla jen trochu mezera, tak se přesunuli a další část kolony jela jiným směrem. Zkrátka dokonalý zmatek. Kolony neustále projížděly a projížděly. Jindy, když jsme zase rozdělávali kolony, tak jsem měl namále. Řidič vylodovacího transportéru nejel kam jsme chtěli, ale prudce zatočil tak, že jsme jen tak tak stačili uskočit. Nepamatuji si už ty dny, jak šly přesně za sebou, ale byl jsem u toho, když se zapálila cedule tehdejšího kina Moskva. Lidé tu ceduli s nápisem chtěli strhnout, což někteří ale odmítali. Správce kina jim nakonec půjčil žebřík a cedule byla dole. Rozlomili ji na dvě půlky a s pomocí benzínu, z opodál stojící motorky, ji zapálili. Pamatuji si, že u toho proběhlo focení, ale nevím jestli ty fotky vůbec někdo má. Jako skupinka lidí jsme chodili po Kadani a strhávali ruské názvy ulic. Chodili jsme ven s bratrem každý den, škola nebyla, měli jsme prázdniny. Nějaký den jsme my kluci vyfasovali rusky psané letáky s tím, že je máme dávat nebo házet Rusům do aut. Stál jsem u "průmyslovky"¹³⁵ a vždy vyskočil na stupínek ruského nákladáku. Jednou jsem takto vhodil leták a voják, který seděl na místě spolujezdce povystrčil demonstrativně z okýnka samopal. Hrozně jsem se polekal a schoval se za poblíž stojící kaštan. To byl ale jediný moment, kdy jsem měl strach. Byl jsem strašně zvědavý, politiku jsem v té době nesledoval, nevěděl jsem kvůli čemu tu ti vojáci přesně jsou. Zěnilo to ale oje vnímání. Jako malý kluk jsem si pořád kreslil ruské vojáky, kteří bojují proti Němcům. Po srpnu 1968 se nic nezměnilo, vojáky bojující proti Němcům jsem si kreslil pořád, jenomže už ne ruské, ale americké."

134 Jít do města znamená u kadaňských obyvatel jít do historického jádra na náměstí Míru.

135 Budova střední průmyslové školy stavební a obchodní akademie.

10 Cesta k normalizaci

Dne 21. srpna byla v ranních hodinách obsazena i Praha, vojenská operace byla precizně naplánována a provedena. Celé Československo bylo během pár hodin okupováno a paralyzováno. Přesto všech cílů dosaženo nebylo. Předsednictvo ÚV KSČ vydalo prohlášení odsuzující agresi, které bylo přijato většinou sedmi hlasů. Prohlášení následně sehrálo roli při vzniku celonárodního odporu proti okupaci.¹³⁶ Sovětům se nepodařilo vytvořit revoluční "dělnicko-rolnickou" vládu ani získat kladné stanovisko prezidenta Ludvíka Svobody. Druhý den po vpádu vojsk pozatýkala KGB¹³⁷ čelní představitele ÚV KSČ Alexandra Dubčeka, Františka Kriegela, Josefa Smrkovského, Oldřicha Černíka, Josefa Špačka a Bohumila Šimona. Všichni byli internováni a převezeni do Moskvy, kde druhého dne započala jednání. Těch se zúčastnili i prezident Ludvík Svoboda nebo budoucí normalizátoři Gustáv Husák s Milošem Jakešem. Na sovětské straně byli přítomni generální tajemník ÚV KSSS¹³⁸ Leonid Brežněv, dále Alexej Kosygin, Andrej Grečko nebo Andrej Gromyko. Nešlo o jednání v pravém slova smyslu, nýbrž k nátlakové akci, jejímž cílem bylo ideové popření pražského jara, souhlas se správností vojenského zásahu a tím pádem trvalého omezení státní suverenity. Dne 27. srpna dokument tzv. moskevský protokol, který shrnoval sovětské požadavky, pod silným nátlakem všichni až na Františka Kriegela podepsali. Československá delegace se po podpisu mohla vrátit domů. Veškerou iniciativu už řídil SSSR, který s pomocí Ludvíka Svobody rozložil vedení KSČ. V dubnu 1969 nahradil Alexandra Dubčeka Dr. Gustáv Husák, hlavní postava následujícího období tzv. normalizace. Dne 11. prosince 1970 schválilo ÚV KSČ dokument "*Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. Sjezdu KSČ*," objasňující příčiny krize ve společnosti v roce 1968. Přijetím dokumentu se uzavřela první vlna čistek, která postihla nejvýraznější představitele pražského jara a další členy Komunistické strany. V průběhu tzv. konsolidačního procesu opustilo stranu 27% členské základy tj. 474 000 komunistů.¹³⁹

136 NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století II*. Praha: Aleš Skřivan ml., 2000, s.187.

137 Kariševič, Zdeněk. *Gasudárstvenoj bezapásnosti – Výbor státní bezpečnosti, hlavní sovětská tajná služba*.

138 Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu.

139 Poučení z krizového vývoje [online]. [cit. 2020-28-04]. Dostupné z:

<https://www.ustrcr.cz/uvod/antologie-ideologickych-textu/pouceni-z-krizoveho-vyvoje>

11 Důsledky okupace v Kadani

Koncem srpna a začátkem září se život v Kadani postupně vracel do normálních kolejí. Z ulic mizely nápisy, občas projel vůz cizí armády a její zástupci jednali na radnici, ale jinak byl klid. Zásobování potravin probíhalo plynule. Šířily se sice poplašné zprávy, že se nevydávají vklady ve spořitelně a že se sovětským vojákům uvolňují byty, nic z toho však nebyla pravda.

Bezprostředním důsledkem okupace v Kadani bylo všeobecné zklamání. Lidé byli plni naděje v lepší život a svobodu, ale tyto naděje rozehnaly sovětské tanky. Mnozí se s tímto vývojem nesmířili a volili emigraci.¹⁴⁰ V období tzv. normalizace, které následovalo po roce 1968 docházelo k čistkám ve všech sférách společnosti včetně nejvyšších stranických špiček. K personálním čistkám docházelo i v Kadani. Například ředitel kadaňského divadla *Šídlo* Evžen Čimera byl obžalován z protisocialistické činnosti za šíření protirežimních tiskovin a i když nebyl odsouzen, jeho kariéra skončila.¹⁴¹ Takových případů ale byla celá řada. Byla obnovena cenzura a společnost umlčena. Kulturní život sice úplně nevymizel, ale byl pod přísným dohledem cenzury a jiných orgánů.

Celkový počet obětí okupace se z dostupných pramenů různí a v důsledku dalšího a dalšího bádání se zvyšuje. K roku 2020 se jedná o zhruba více než 400 obětí.¹⁴² V Kadani nejsou ztráty na životech známy.¹⁴³ Nedochovalo ani k jiným excesům, jako například najíždění tanků na osobní automobily. Sovětské tanky projížděly ulicemi Kadaně do konce srpna, než se začaly postupně stahovat do volného terénu, nikoliv však z republiky. V říjnu sice opustily hranice Československa armády Maďarska, Polska a Bulharska, ovšem sovětské jednotky zde zhruba v počtu 150 000 mužů setrvaly až do 21.června 1991. Pobyt vojsk stál Československo rozpočet přibližně 100 miliard korun.¹⁴⁴

Velice obtížné je i vyčíslení materiálních škod, které byly bezesporu obrovské. O lokálních následcích okupace nás opět zpravuje *Nástup*. Mnoho podniků přišlo o své tržby, ale rozsáhlé škody byly způsobeny na dopravních komunikacích. V okrese podle dostupných údajů dosáhla 21 037 000 Kčs., ale v září 1968 zdaleka nešlo o konečnou částku. Pohyby

140 Přesný počet lidí, kteří odešli z Kadaně do emigrace není znám.

141 HLAVÁČEK, Petr. *Kadaňský poutník. Kulturně-historický průvodce starou Kadani*. Kadaň: Město Kadaň, 2015.

142 Historici zpřesnili počet obětí okupace [online]. Copyright © 2009 [cit. 02.05.2020]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/domaci/zivot/198435-historici-zpresnili-pocet-obeti-okupace-1968/>

143 Interaktivní mapa obětí invaze v roce 1968 [online]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/spustili-jsme-interaktivni-mapu-obeti-invaze-v-roce-1968/>

144 TOMEK, Prokop a Ivo PEJČOCH. *Černá kniha sovětské okupace: Sovětská armáda v Československu a její oběti : 1968-1991*. Cheb: Svět křidel, 2015

těžké vojenské techniky pokračovaly i po srpnových událostech a vedení okresu nad tím vyjádřilo politování. Například silnice z Kadaně na Měretice byla v délce 6.1 km kompletně poškozena.¹⁴⁵ Do celkových škod je potřeba zahrnout také vytrhávání směrníků a čištění fasád od nápisů. Největší dopady byly morální. Tanky vzaly Československu naději a svobodu na dlouhých dvacet let. Přes dvacet let trvalo, než se komunistický režim v Československu zhroutil.

145 Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (42)

12 Závěr

Sovětskou intervenci v Kadani je nutno chápat v celém kontextu českých i evropských dějin, od převzetí moci komunistickou stranou až po průběh v šedesátých letech. Okupace Kadaně v srpnových dnech roku 1968 neměla z dostupných pramenů ničím výjimečný průběh. Obdobné obrázky byly k vidění i v jiných městech napříč celým Československem. Odpor obyvatelstva se omezil na nenásilné prostředky bojů s okupanty a naštěstí nejsou známy žádné oběti na životech. Částečně je to dáno i tím, že Kadaň byla tranzitním městem, vojska tudy několik dní pouze projížděla. Sovětské jednotky nebyly ve městě dislokovány natrvalo. Významnou roli sehrála mládež, která se nebojácně a aktivně zapojila do rezistence. Vpád vojsk jí podstatně ovlivnil, tak jako ovlivnil celou Kadaň. Je nesporné, že i kadaňští se těšili z postupné liberalizace a o to větší šok a zklamání pro ně okupace znamenala. Kulturní život sice pokračoval, ale byl výrazně omezen a o svobodné tvorbě nemohla být už vůbec řeč. Mnozí obyvatelé přišli v důsledku emigrace o své přátele, které pak neviděli přinejmenším dlouhých dvacet let. A přesto jsou sovětské vojáky v ulicích města něčím, s čím se kadaňská veřejnost v literatuře nesetkává. Společně s mnichovskou konferencí v září 1938 a nacistickou okupací v letech 1939-1945 jde o bolestivou kapitolu našich národních dějin, kterou je třeba si neustále připomínat i na regionální úrovni. Mladší generace včetně mojí, které nebyly s podobnými událostmi konfrontovány si mnohdy podobná nebezpečí vůbec nepřipouštějí. Od 21. srpna 1968 už uběhlo bezmála 52 let, železná opona padla a my se můžeme radovat a užívat si života ve svobodné zemi, projevovat svobodné názory. Pokud ale nebudeme dostatečně obezřetní, může hrozit nebezpečí i nám. Bohužel v dnešní době se čím dál více setkáváme s novou východní propagandou, svět je opět pomyslně rozdělen na dvě části. V roce 2015 obhajovala vpád sovětských vojsk na naše území ruská státní televize *Rossija 1* včetně části vrcholných politiků Státní dumy. Oficiální vedení v čele s Vladimírem Putinem se od názorů státní televize sice distancovalo, ale hořká pachut' zůstává. Česká republika je sice integrální součástí Evropské Unie a kulturního „západu“, ale některé její politické špičky dál poklonkují přinejmenším problematickým zemím, jako je právě Rusko nebo Čína. Naše současná vláda se stále ještě opírá o hlasy komunistické strany, která ani po listopadových událostech roku 1989 nebyla úplně zakázána a dodnes se nebyla schopna vyrovnat se svojí minulostí.

13 Zdroje a prameny

A. Archivy

Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbírka soudobé dokumentace (NAD 724) – neuspořádáno.

Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbírka soudobé dokumentace (Karton 112) – neuspořádáno.

Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), fond Městský národní výbor Kadaň (NAD452). Kniha 23 – 24.

Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbírka fotografií a negativů – neuspořádáno.

B. Kvalifikační práce

ŠTECHEROVÁ, Jana. *Česko-německé školství v Kadani s přihlédnutím k mateřskému školství* [online]. Praha, 2011 [cit. 2020-04-14]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz>, Bakalářská práce. Karlova Univerzita Pedagogická fakulta. Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Uhlířová, CSc.

SMRČKOVÁ, Andrea. *Půlstoletí týdeníku Nástup* [online]. Praha, 2012 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz>, Rigorózní práce. Karlova Univerzita fakulta sociálních věd UK. Vedoucí práce: PhDr. Jakub Končelík, Ph.D.

ZEZULA, Lukáš. *NDR a obrodný proces v Československu v roce 1968* [online]. Plzeň, 2018 [cit. 2020-04-14]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz>, Diplomová práce. Západočeská Univerzita v Plzni, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: doc. PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

C. Periodika

Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (29)

Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (31)

Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (32)

Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, zvláštní vydání (34)

Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, zvláštní vydání (35)

Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, zvláštní vydání (36)

Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (39)

Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (42)

Nástup: Okresní noviny chomutovska. Chomutov, 1968, IX. (54)

Kadaňské noviny: Čtrnáctideník kadaňských občanů. Kadaň, 2015, XXV. č.4.

Kadaňské noviny: Čtrnáctideník kadaňských občanů. Kadaň, 2015, XXV. č.4.

D. Seznam použité literatury

BENČÍK, Antonín: *Operace Dunaj*, Praha 2013.

BENČÍK, Antonín. *Rekviem za Pražské jaro: důvěrná informace o přípravě a provedení srpnové intervence varšavské pětky v Československu 1968*. Třebíč: Tempo, 1998.

BENČÍK, Antonín. *Téma: Alexander Dubček: Pražská jar '68, "Normalizácia", Nežná revolúcia '89*. V Prahe: XYZ, 2010.

DURMAN, Karel. *Popely ještě žhavé: velká politika 1938-1991*. Praha: Karolinum, 2004.

EMMERT, František: *Průvodce českými dějinami 20.století*, Brno 2012

FIDLER, Jiří: *21.8.1968 okupace Československa*, Praha, Havran 2003.

KAPLAN, Karel. *Kořeny československé reformy 1968*. Brno, 2000.

KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa*. Brno: Barrister & Principal, 2011.

LOUŽEK, Marek. *Českoslovenští a čeští prezidenti*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2003.

HÁJEK, Jiří. *1968*. 1. vyd. Praha: Logos, 1994.

HLAVÁČEK, Petr. *Kadaňský poutník. Kulturně-historický průvodce starou Kadaňí*. Kadaň: Město Kadaň, 2015

HLAVÁČEK, Petr a Jaroslav PACHNER. *Kadaň*. Praha: Paseka, 2009. Zmizelé Čechy.

HLAVÁČEK, Petr. *Kadaň a Velká válka 1914-1918*. Kadaň: Město Kadaň, 2016.

HLAVÁČEK, Petr. *Královské město Kadaň*. Kadaň: Město Kadaň 2008.

HLAVÁČEK, Petr. *Kadaň. Příběh královského města*. Kadaň: Město Kadaň, 2019.

KOPICA, Jiří. *Boj o pohraničí: demonstrace 4. března 1919 v Československu*. Kadaň: Město Kadaň, 2013.

NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století I*. Praha: Aleš Skřivan ml., 2000.

NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století II*. Praha: Aleš Skřivan ml., 2000.

MLYNÁŘ, Zdeněk. *Mráz přichází z Kremlu*. Praha 1990.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam změny (CH–L)*. Svazek II. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1949.

Statistický lexikon obcí České republiky 2013: podle správního rozdělení k 1.1.2013 a výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 26. březnu 2011. Praha: Český statistický úřad, 2013.

TAJOVSKÝ, Ladislav. *Spojené státy na cestě k Marshallovu plánu.* České Budějovice: Kopp, 2013.

TOMEK, Prokop a Ivo PEJČOCH. *Černá kniha sovětské okupace: Sovětská armáda v Československu a její oběti : 1968-1991.* Cheb: Svět křídel, 2015

VYKOUKAL, Jiří. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989.* Praha: Libri, 2000.

E. Odborné články

HLAVÁČEK, Petr: Kadaňský mír z roku 1534 (Katolicko-luterský pokus o záchranu jednoty Svaté říše římské). In: LUTHERANUS 2007/2008. Sborník Lutherovy společnosti, sv. 2. Ed. David JURECH, Praha 2008, s. 138-146.

F. Internetové zdroje

Amatérská scéna: dvouměsíčník pro otázky amatérského divadla a uměleckého přednesu. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu [IPOS], 1964(6). s. 3. ISSN 0002-6786. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:5295eec0-4be1-11e4-bf02-5ef3fc9ae867>

Čs.rozhlas – 21.srpen 1968 – 1.55hod. První ranní zpráva o vstupu vojsk do Československa. Provolání předsednictva Ústředního výboru KSČ. [online]. Dostupné z: www.ustrcr.cz/uvod/srpen-1968/audio-1968

Fotogalerie srpen 1968 [online], [citováno dne: 20. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/veda/projekty/webove-projekty/srpen-1968/fotogalerie1968/fotogalerie-srpen-1968-bstu.html>

Historie A týmu SK Kadaň [online]. [cit. 10.04.2020]Dostupné z: <http://www.skkanadan.cz/zobraz.asp?t=historie-A-tym>

Historie TK Kadaň, Tenisový klub Kadaň. Tenisový klub Kadaň [online]. [cit. 10.04.2020]. Dostupné z: <https://www.tkkadan.cz/historie-tk-kadan/>

Chronologie událostí 20. a 21. srpna 1968 [online]. [cit. 2016-06-07]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/srpen-1968chronologie>

Když k nám 21. srpna 1968 přijeli „Rusáci“ - Chomutovský deník. Chomutovský deník - informace, které jsou vám nejbližší [online]. Copyright © [cit. 24.04.2020]. Dostupné z: https://chomutovsky.denik.cz/zpravy_region/kdyz-k-nam-prijeli-rusaci-20150821.html.

Poslední varování. Čierna nad Tisou se před 50 lety stala diplomatickým centrem Východu — ČT24 — Česká televize. *ČT24 — Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR — Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 20.04.2020]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2550688-posledni-varovani-cierna-nad-tisou-se-pred-50-lety-stala-diplomatickym-centrem>

Počet obyvatel v obcích - k 1.1.2019 | ČSÚ. *Český statistický úřad | ČSÚ* [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-za0wri436p>.

Poučení z krizového vývoje [online], [citováno dne: 28. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/antologie-ideologickych-textu/pouceni-z-krizoveho-vyvoje/>

Pro jedny zrádci, pro druhé hrdinové. Dopis 99 pragováků posloužil k ospravedlnění invaze. *ČT24* [online]. [Dostupné online.](#)

Příjezd sovětských okupačních vojsk do Kadaně 21.srpna 1968 [online]. [cit. 2016-06-08]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/prijezd-sovetskych-okupacnich-vojsk-do-kadane-21-srpna1968>

Srpen 1968 v Kadani | Státní oblastní archiv v Litoměřicích. *Státní oblastní archiv v Litoměřicích | SOA Litoměřice* [online]. Copyright © 2020 Státní oblastní archiv Litoměřice [cit. 24.04.2020]. Dostupné z: <http://www.soalitomerice.cz/srpen-1968-v-kadani>

Z kadaňských ulic zmizí totalitní názvy. *Hospodářské noviny* [online]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-19975020-z-kadanskych-ulic-zmizi-totalitni-nazvy>

14 Seznam příloh

1) Prohlášení představitelů města Kadaně.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка soudobé dokumentace (NAD 724) – neuspořádáno.

2) Prohlášení MěV – KSČ, MěV-NF, MěV kadaňské mládeži.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка soudobé dokumentace (NAD 724) – neuspořádáno.

3) Prohlášení důstojníků a posádky Kadaně.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка soudobé dokumentace (NAD 724) – neuspořádáno.

4) Titulní stránka zvláštního vydání týdeníku Nástup.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка soudobé dokumentace (NAD 724) – neuspořádáno.

5) Fotografie: Tank na náměstí Míru v Kadani.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка fotografií a negativů – neuspořádáno.

6) Fotografie: Tank na náměstí Míru v Kadani (2).

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка fotografií a negativů – neuspořádáno.

7) Fotografie: Tank na náměstí Míru v Kadani (3).

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка fotografií a negativů – neuspořádáno.

8) Fotografie: Obrněnec v ulici kpt. Jaroše, Kadaň.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка fotografií a negativů – neuspořádáno.

9) Fotografie: Kolona okupantů v ulici kpt. Jaroše, Kadaň.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка fotografií a negativů – neuspořádáno.

10) Fotografie: „Dubček, jsme stále s Vámi“, Kadaň.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка fotografií a negativů – neuspořádáno.

11) Fotografie: „Dubček, jsme stále s Vámi“, (2) Kadaň.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка fotografií a negativů – neuspořádáno.

12) Fotografie: „Dubček, jsme stále s Vámi“, (3) Kadaň.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка fotografií a negativů – neuspořádáno.

- 13) Fotografie: Sovětský tank na dnešním Studentském náměstí v Kadani.
zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka fotografií a negativů – neuspořádáno.
- 14) Fotografie: Vojenská technika v ulicích Kadaně.
zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka fotografií a negativů – neuspořádáno.
- 15) Fotografie: Osobní vůz u bývalého pivovaru v Kadani.
zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka fotografií a negativů – neuspořádáno.
- 16) Fotografie: Osobní vůz v Jungmanově ulici, Kadaň.
zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka fotografií a negativů – neuspořádáno.
- 17) Fotografie: Odpor obyvatelstva, hořící barikáda z pneumatik.
zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka fotografií a negativů – neuspořádáno.
- 18) Fotografie: Vjezd do Kadaně v srpnu 1968.
zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka fotografií a negativů – neuspořádáno.
- 19) Fotografie: Protestní transparenty v ulicích Kadaně.
zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka fotografií a negativů – neuspořádáno.
- 20) Fotografie: Ruské nápisy na vozidle v Kadani.
zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka fotografií a negativů – neuspořádáno.
- 21) Fotografie: Protestní transparenty v ulicích Kadaně. (2).
zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka fotografií a negativů – neuspořádáno.
- 22) Fotografie: Radnice města Kadaně v srpnu 1968.
zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka fotografií a negativů – neuspořádáno.
- 23) Fotografie: Vnitřní část barbakánu tzv. Žatecké brány v Kadani v roce 1968.
zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Soukromý archiv Jaroslava Petříčka.
- 24) Fotografie: Ulice kpt. Jaroše v srpnových dnech.
zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sběrka fotografií a negativů – neuspořádáno.

25) Fotografie: Sovětská okupace v Kadani.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка fotografií a negativů – neuspořádáno.

26) Fotografie: Osobní vůz s protiokupačními hesly, Kadaň 1968.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Sbíрка fotografií a negativů – neuspořádáno.

27) Fotografie: Sovětská technika na sídlišti B.

zdroj: Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (SOACHssvK), Soukromý archiv Zbyňka Kopence.

PŘÍLOHY

Prohlášení představitelů města KADANĚ.

My funkcionáři, pracovníci a poslanci Městského národního výboru, členové MěV KSČ v Kadani, komunisté i bezpartijní shromáždění na společném mimořádném zasedání dne 22. 8. 1968, jsme rozhořčení okupací našeho svrchovaného území vojsky pěti států Varšavské smlouvy.

Tento čin odporuje zásadám vztahů mezi socialistickými státy a je v rozporu s normami mezinárodního práva, jakož i s usnesením bratislavské konference.

Stavíme se plně za stanovisko předsednictva krajského výboru KSČ v Ústí nad Labem vyhlášené legálním ústeckým rozhlasem.

Souhlasíme s celým obsahem svolání pléna ONV k občanům okresu Chomutov.

Vyslovujeme plnou podporu novému ÚV KSČ v čele se soudruhem Dubčekem, zvolenému mimořádným XIV. sjezdem KSČ.

Stojíme za naší legální vládou vedenou soudruhem Černíkem, Národním shromážděním v čele se soudruhem Smrkovským a upevňujeme jednotu celé Národní fronty, jejímž představitelem je soudruh dr. Kriegl.

S radostí bereme na vědomí, že hlava naší socialistické republiky, prezident soudruh Svoboda se těší plnému zdraví a jedná s představiteli okupačních armád o odchodu nežádoucích hostů.

Podporujeme návrhy na vyhlášení neutrality naší socialistické vlasti.

Žádáme bezodkladné propuštění intervenovaných stranických a veřejných činitelů a umožnění jejich vystoupení v hromadných komunikačních prostředcích.

Obracejeme se na všechny občany našeho města, zejména na mládež, aby se zdrželi jakýchkoliv provokací a neuvážených akcí proti projíždějícím cizím vojskům. Zabráníme tím přímému obsazení našeho města okupanty a vyhlášení mimořádných opatření, která by ještě více omezila naši hrubě narušenou svobodu.

1.

Prohlášení

MěV-KSČ, MěV-NF a MěV Kadanská mládež

Mladí přátelé!

Městský orgán KSČ, zástupci Národní fronty a našeho města projednali na mimořádném zasedání dne 27. srpna 1968 novou situaci, která vznikla po zprávě prezidenta republiky a prvního tajemníka ÚV KSČ s. Dubčka.

Šest dnů bojovali kadaňští občané proti nezákonné okupaci našeho státu, šest dnů jsme čelili politickému nátlaku Moskvy, podporovaného statisícovou armádou! Bojovali jsme tak, jak bylo v našich silách a možnostech okupované země.

V tomto boji projevila naše kadaňská mládež mimořádné úsilí, odhodlanost, ráznost, neobojnost a vlastenectví a dokázala, jak miluje naši krásnou vlast, jak miluje svobodu!

Jsem si vědomi, že podmínky za kterých naši představitelé, soudruzi Svoboda, Dubček, Černík, Smrkovský, byly z hlediska prostředí a nátlaku nepředstavitelně těžké. Vědomi si, že oceloví obři poslání na naše území jsou ochotni ničit životy našich lidí, přijali taková usnesení, která bolí každého čestného vlastence.

Orgány našeho města odsuzují tento hrubý nátlak a nesouhlasí s komuniké Moskevského jednání, které je ponižující a nedůstojné pro naše národy! Stavíme se plně za XIV sjezd KSČ, za jeho usnesení, za demokratizaci našeho života nastoupeného po lednu 1968!

Trváme na odchodu všech okupačních vojsk z našeho území a na plné suverenitě našeho národa!

Mladí přátelé, bojovali jsme plných šest dnů, šest dnů jsme hrdě vzdorovali ozbrojené přesile okupantů a nepokořili nás! Nepokořili nás ani nadiktované komuniké těch, kteří nás chtějí vnutit za pomoci tanků a kulometů svoji "svobodu" Proti tankům budeme bojovat hrdostí, bojkotem diktátu, perem a chytrostí vlastní nám všem!

Boj za demokratický humanitní československý socialismus, za naše ideje, za naši svobodu nekončí. Budme jednotní a hrdí tak, jak je vlastní tradicí husitského národa!

Společně na Vás a věříme, že nikdy nezklamete!!!

Rádeme se heslem: "Za Svobodu, za Dubčka" Pravda zvítězí!!!

V Kadani dne 27. 8. 1968, ve 22.00 hod.

2.

Vášení občanů našeho města!!!!

JSME VĚRNÍ: našemu prezidentu s. Svobodovi
naší vládě vedené s. Černíkem
našemu ÚV KSČ vedenému s. Dubčkem

**JSME VĚRNÍ SVĚMU LIDU A IDNÁM A CÍLŮM
LEDNOVÉHO PLÉNA ÚV KSČ!!!!**

Žádáme Vás aby jste svou věrnost naší straně a vládě dokázali svým klidem, rozvahou a mudrostí, která dokáže, že náš vývoj a naši budoucnost si uhájíme sami se svou armádou, která je

A IMÁDOU NAŠEHO LIDU!!!!

Věřte nám!, my věříme Vám!!

Důstojníci a vojaři pesádky Kadaň.

3.

OKRESNÍ NOVINY CHOMUTOVSKA

OKUPOVÁNÍ

VŠEMU LIDU ČSSR!

Včera 28. 8. 1968 kolem 23. hod. večer přikročila vojska SSR, PRA, NDR, NAR, BIA státní hranice ČSSR. Stalo se tak bez vědomí prezidenta republiky, předsednictva Národního shromáždění, předsednictva vlády i prvního tajemníka ÚV KSČ a těchto orgánů. V těchto hodinách zasedalo předsednictvo ÚV KSČ a zabývalo se přípravou 18. sjezdu strany. PUV KSČ vyřádl všechny občany naší republiky, aby zachovali klid a neukládali postupujičím vojskům odpor, protože obrana našich státních hranic je nyní nemoudrá. Proto ani naše armáda, bezpečnost a lidové milice nedostaly rozkaz k obraně země.

PUV KSČ považuje tento akt za odporující mezinárodním základním zásadám vztahů mezi socialistickými státy, ale za podpory základních norem mezinárodního práva. Všichni vedoucí funkcionáři strany, všichni vedoucí funkcionáři Národní fronty, zúčastňují se svých funkcí, do nichž byli laho představiteli lidu a díky svým orgánům zvoleni podle zákona a jiných zákonů, platných v ČSSR.

Četavinní činitelé je okamžitě svolávají zasedání Národního shromáždění, vlády republiky a PUV KSČ a projednání vzniklé situace.

Předsednictvo ÚV KSČ.

TELEGRAM

PŘEDSEDNICTVO ÚV KSČ,
K RUKAM S. DUBČKA, PRAHA
DRAŽI SOUDRUZI,
OKUPACE SE K VÁM MĚNEM DESETI TISÍC KOMUNISTŮ
A STA TISÍC OBYVATEL OKRESU CHOMUTOV. ARYCHOM
VÁM VYJÁDŘILI V TĚTO DĚJINNÉ SITUACI SVOJÍ POZDRO-
BU. PLNĚ SE STAVÍME ZA POLITIKU KUD. VYJÁDŘENÍ
V AKČNÍM PROGRAMU STRANY A ZA OPATŘENÍ, KTERÁ
JÍM REALIZACI BYLA PŘIJATA. VYJÁDŘUJEME VÁM SVOU
PODPORU. OBRACÍME SE K VÁM, ABY VEDUCÍ PŘED-
TETO ZEMĚ A VYJÁDŘILI SVOJE STANOVISKA K SOUČAS-
NÉ SITUACI A DALŠÍMU VÝVOJI. CHCEME VÁS, DRAŽÍ
SOUDRUZI, VIDĚT NA OBRAZOVKÁCH ČS. TELEVIZE A
SLYŠET V ČS. ROZHLASU. VĚŘÍME VÁM, VĚŘTE NÁM!

PUV KSČ CHOMUTOV

ZVLÁŠTNÍ VYDÁNÍ

ZDARMA
ČÍSLO 34
22. 8. 1968

**Stojíme za legální
zvolenými orgány**

Pravdivý národní podíl
Dělní nástap v Tělnicích na svém
národním pohybu. Všechny
orgány KSČ a jeho vývoje
zachoval klid a namořili se
své přirození.

Vzhledem k dalšímu vývoji si-
tuace rozhodli všichni promas-
tem, že vzhledem k tomu, že po-
stavení KSČ a jeho vývoje
zachoval klid a namořili se
své přirození.

Vzhledem k dalšímu vývoji si-
tuace rozhodli všichni promas-
tem, že vzhledem k tomu, že po-
stavení KSČ a jeho vývoje
zachoval klid a namořili se
své přirození.

VŠEM ZENAM

V této době život, kdy se nám
staví se před námi, budeme v ní
v této době život.

Vzhledem k dalšímu vývoji si-
tuace rozhodli všichni promas-
tem, že vzhledem k tomu, že po-
stavení KSČ a jeho vývoje
zachoval klid a namořili se
své přirození.

Organizace podpory protestů

Organizace podpory protestů
a jejich realizaci, vedoucí
skupiny naší země.

Organizace podpory protestů
a jejich realizaci, vedoucí
skupiny naší země.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.